

SZÉCHENYI 2020

Tartalom

Vezetői összefoglaló	4
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz	4
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata	6
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása.....	12
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése	15
4.1 Helyzetfeltárás.....	15
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések	15
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások	24
4.4 SWOT	28
4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása	34
5. Horizontális célok	37
5.1 Esélyegyenlőség.....	37
5.2 Környezeti fenntarthatóság.....	39
6. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása	41
7. A stratégia beavatkozási logikája	42
7.1 A stratégia jövőképe.....	42
7.2 A stratégia célhierarchiája	42
8. Cselekvési terv	47
8.1 Az intézkedések leírása.....	47
8.2 Együttműködések	58
8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	59

8.4. Kommunikációs terv	61
8.5. Monitoring és értékelési terv	62
9. Indikatív pénzügyi terv	63
Kiegészítő információk	66
Mellékletek.....	66

Vezetői összefoglaló

A Mecsek-Völgyesség-Hegyhát LEADER térség területe két járást (a Komlói és a Hegyháti Járást) fed le teljes egészében, valamint egy település a Pécsi Járáshoz tartozik. A két járás területén óriási problémát jelent a folyamatos, évről évre növekvő népességcsökkenés. Ennek megállítását természetesen nem tudjuk megakadályozni, de ennek jegyében jelmondatunk: Népesség megtartó képességgel rendelkező képesség megtartó népesség a Mecsek-Völgyesség-Hegyhát Egyesület teljes illetékességi területén.

Térségünkben jellemző a strukturális munkanélküliség, melynek javítása érdekében, fontos hangsúlyt helyezünk a jó gyakorlatok átvételére, tanulmányutak szervezésére és a képzésre.

A Hegyháti Járásban kiemelet szerepet szánunk az EFOP 1.7 sz. intézkedés megvalósítása során, a társadalmi integrációnak, a társadalmi felzárkóztatásnak a hátrányos helyzetűek érdekében.

A Mecsek-Völgyesség-Hegyhát Egyesület területe bővelkedik a természeti látnivalókban, az épített örökségekben, melyek turisztikai célú kihasználásában még jelentős potenciál rejlik.

A helyi termelők részéről komoly kezdeményezések vannak a bio- és ökotermelés tekintetében. Tevékenységeiket tovább segítjük a nekik szóló LEADER intézkedésekkel.

Kiemelt hangsúlyt fektetünk továbbá az alternatív energia kihasználásában rejlő lehetőségekre, a közsféra, a vállalkozói réteg és a civilek fejlesztési igényeit szem előtt tartva. A magyar társadalom egészére nézve igaz, hogy az egészségvédelem érdekében nem tesz eleget. Ennek javítása érdekében célunk a speciális háziorvosi ellátás fejlesztése, megsegítése.

Továbbá fontosnak tartjuk térségünkben a hagyományok ápolását, az ehhez kapcsolódó tematikus rendezvények, térségi programok megvalósítását. A gasztronómia és a helyi termék, valamint a turizmus összekapcsolódása jelenhet meg ezekben a különböző tematikájú rendezvényekben.

A fenti célok elérése érdekében egyesületünk munkaszervezetet működtet, melyben a térségben élő, szakemberek látják el az akciócsoport működtetése érdekében a feladatokat.

1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása az EU2020 és a Vidékfejlesztési Program céljaihoz

A Stratégia céljainak megfogalmazása során egyaránt építettünk a 2007-2013-as programozási időszak tapasztalataira, a sikeresen megvalósított célokra, valamint a Stratégia megalapozása során megfogalmazott multiszektorális igényekre.

A Mecsek-Völgyesség Hegyhát Egyesület Helyi Fejlesztési Stratégiájának hozzájárulása a nemzeti és közösségi szinten megfogalmazott fejlesztési célokhoz

HFS átfogó célok	VP célrendszer	Partnerségi Megállapodás céljai	Tematikus célkitűzések	EU 2020 stratégia
Együttműködésen, helyi erőforrásokon alapuló kisléptékű gazdaságfejlesztés	3A fókuszterület 6A fókuszterület 6B fókuszterület	2. A foglalkoztatás növelése (a gazdaságfejlesztési, a foglalkoztatási, oktatási, társadalmi felzárkózási szakpolitikák által, tekintettel a területi különbségekre); 4. A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése; 5. A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása;	3. A kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása 8. A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése	1. Foglalkoztatás
A helyi identitás, kohézió és közbiztonság erősítése	4A fókuszterület 6B fókuszterület	4. A társadalmi felzárkózási és népesedési kihívások kezelése;	9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	5. Küzdelem a szegénység és a társadalmi kirekesztés ellen
Klímaváltozás elleni küzdelem, a kulturált lakókörnyezet megőrzése és a lakosság egészségügyi helyzetének javítása	6B fókuszterület	3. Az energia- és erőforrás-hatékonyság növelése; 4. A társadalmi felzárkózási és	4. Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra történő átállás támogatása 11. Az intézményi kapacitások és a közigazgatás	3. Éghajlatvédelem és fenntartható energiagazdálkodás

		népesedési kihívások kezelése;	hatékonyságának fejlesztése	
--	--	-----------------------------------	--------------------------------	--

A helyi gazdaságfejlesztési célok részint kiegészítő jellegűek (kapcsolódnak a VP más fókuszterületeihez), részint pedig olyan célokat kívánnak támogatni, amelyek más operatív programokban nem szerepelnek. A Stratégia által lefedett térség humánerőforrás kapacitása gyengének minősíthető, ezért a fenttartható gazdaságfejlesztési célrendszer magában foglalja a működő gazdaság előfeltételét jelentő humánerőforrás felkészítését is. A térségi gazdaság növekedéséhez elengedhetetlen a gazdasági szereplők együttműködésének előmozdítása, mely a Stratégia gazdaságfejlesztési részének kiinduló pontja.

A közösségépítés elsősorban települések, járáások, szomszédságok közösségi kezdeményező- és cselekvőképességének fejlesztését, illetve a kialakult értékalapú közösségek építését jelenti. A térségben a közösségi összetartozás szálai mikrotérségenként eltérő erősségűek, ugyanakkor az önszerveződő közösségek egy sor olyan társadalmi problémát tudnak megoldani, amelyre a központi ágazati programok nem képesek. A helyi identitás, kohézió és közbiztonság erősítésének támogatása a Mecsek-Völgyesség-Hegyhát Egyesület területén ezáltal járul hozzá a nemzeti és közösségi szintű célkitűzések megvalósulásához.

Az alternatív energia alkalmazásának kiegészítő támogatása külön magyarázatot nem igénylő eleme a klímaváltozás negatív hatásai elleni küzdelem hazai és közösségi célkitűzéseinek.

Ismeretes, hogy az egészségi állapot országos mutatói hazánkban jelentős földrajzi és társadalmi-gazdasági helyzet szerinti egyenlőtlenséget mutatnak: a kedvezőtlen egészségi állapotúak körében jelentősen felülreprezentáltak a hátrányos helyzetű csoportok (roma közösségek, kistelepülésen élők, segítségre szoruló, fogyatékos személyek). Mind ezek a tények indokolják, hogy a Stratégia – lehetőségeihez mérten – megfogalmazzon olyan fejlesztési célokat, amelyek az alapfokú egészségügyi ellátást biztosító háziorvosok konkrét igényein alapulnak.

A programunk számára rendelkezésre álló forrásokra való tekintettel fontos cél a más operatív programokhoz történő kiegészítő jellegű kapcsolódás. Ez elsődlegesen a más operatív programok által nem támogatott célok támogatásával valósítható meg.

A kiválasztási kritériumok megfogalmazása során – hasonlóan más operatív programok tartalmához – biztosítjuk azt, hogy a támogatott projektek éppúgy szolgálják a célhierarchia utolsó elemében megfogalmazott követelményeket, mint ahogy a célhierarchia csúcsán álló célkitűzést is.

2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata

1. A www.mvh-hacs.hu oldalon folyamatos és naprakész információkkal állunk rendelkezésre a HFS tervezési folyamattal kapcsolatosan. A tervezésben való részvétel nyitott bárkitől fogadunk javaslatokat és véleményeket. Egyesületünkhez egy tagfelvételi kérelem kitöltését követően (a küldöttgyűlés jóváhagyása) által a csatlakozási lehetőség adott.

A HFS első lépéseként fórumokat hirdettünk meg és tartottunk. Projektötleteket folyamatosan várunk és kapunk is. A honlapon a projektötletek menüpont alatt a projektötlet feltölthető. Email útján és személyesen is érkeznek projekt ötletek. Az ötletek folyamatosan feldolgozásra és összesítésre kerülnek. Az összesített változat az elnökség, ill. a küldöttgyűlés elé kerül. Az egyesület küldöttgyűlés tagjainak jelölésekor figyelemmel voltunk, arra, hogy a HACS területének mikrotérségei egyenlő arányban kerüljenek képviselőre. Ezek a képviselők nap, mint nap az adott mikrotérségben élnek és dolgoznak, találkoznak az ott élőkkel, gyűjtik az információkat a HFS készítése érdekében. Információt a munkaszervezet napi szinten email útján, a honlapon keresztül juttatják el a tagokhoz. A fórumok meghirdetése nem csak a honlapunkon keresztül és emailek útján történik, hanem a mikrotérségi vezetők az adott térségben azt tovább propagálják, ill. hirdetik. A polgármesterek segítségét is kértük, kérjük, hogy az adott településen a fórumot, ill. a HFS alkotását saját csatornáikon is hirdessék meg.

2. A HFS megalkotás első lépéseként a helyi közösség bevonása érdekében fórumokat tartottunk. A három szféra képviselőit invitáltuk meg fórumainkra.

Ezt követően folyamatosan zajlik egyeztetés a formálódó HFS-el kapcsolatosan.

Úgy gondoltuk, hogy a HFS stratégiai céljainak meghatározása előtt, mindenképpen fontos, hogy ismerjük a helyi igényeket, szükségleteket. Ennek legkézenfekvőbb módja az információ közvetlen, vagy közvetett úton való begyűjtése. A fórumok kiváló lehetőséget nyújtottak arra, hogy a három szféra képviselőitől információt kaphassunk.

Munkacsoportként működik a munkaszervezet és a küldöttgyűlés, valamint az elnökség közösen, valamint térségi szakértőket is bevontunk a közös munkába. A nehezen elérhető közösségek bevonása érdekében sok segítséget kaptunk az Autonómia Alapítvány projektjén keresztül, mely a roma közösségek fejlesztését célozta meg. Több, mint egy éven keresztül egy roma koordinátor segítette a munkánkat. Gyöngyi a Hegyháti Járás településein dolgozik még jelenleg is, gyűjti az információkat a projektötleteket a helyi lakosoktól és a roma kisebbségi szervezetektől.

Egyesületünk szerencsésnek mondható, hiszen az AVOP LEADER programban is dolgozott már, a térség településein élők ismernek minket, tudják, ha van fejlesztési elképzelésük, akkor felkeresnek minket. Sok személyes megkeresés történik, a munkaszervezet dolgozói ezekről a beszélgetések feljegyzéseket készítenek, melyeket később a stratégia alkotás során kiválóan lehet hasznosítani.

Kérdőívet készítünk, arra vonatkozóan, hogy az egyesületünk tagjainak milyen fejlesztési elképzelései, szükségletei vannak. Ezt email útján fogjuk eljuttatni.

3. A tervezésben a munkaszervezet az adatok gyűjtésében, dokumentálásában természetesen élenjár. A küldöttgyűlés tagjai, az elnökség oroszlánrészét vállalnak a munkában. Az elnökség és a küldöttgyűlés tagjainak egy része végig csinálták a kísérleti LEADER, az AVOP LEADER és az EMVA LEADER programot is, mely során számos tapasztalattal gazdagodtak.

A küldöttgyűlés 7 főből áll:

Vállalkozói szféra: Szabóné Lelovics Ilona, Mezei Attila

Civil szféra: Gelencsér Gábor, Hohn Krisztina

Közzsféra: dr. Csörnyei László, Dicső László, Kárpáti Jenő

Az elnökségünk három főből áll: Dr. Finta István (civil), Nidermayer József (vállalkozó), Kőműves József (önkormányzat).

Halmi Gáborné elismert szaktekinetly, aki a közösségfejlesztésben, és a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatásában élen jár. Halmi Gáborné az Észak-Hegyhát Mikortérségi Unió munkaszervezet-vezetője. A két egyesület szoros kapcsolatot ápol, közös projektek megvalósításában, aktívan részt vesz a HFS kidolgozásában. Dr. Finta István az MTA KRTK tudományos munkatársa, elismert területfejlesztő, számos uniós projektben dolgozott korábban már. Vidák Krisztina munkaszervezet-vezető 2006-tól az AVOP LEADER program kezdete óta a térségben dolgozik, mint vidékfejlesztő, Ph.D. dolgozatát a magyar vidékfejlesztésről készíti.

8

4. Mivel a LEADER egy közösségi, alulról jövő kezdeményezés, így mindenképpen fontos a helyi közösség véleménye, ill. akarata. A fórumok során, számos észrevétel, javaslat érkezett, melyeket csokorba gyűjtöttünk. Ezek az alábbiak:

- tudatos energiahasználat, az ezzel kapcsolatos ismeretek bővítése, eszközök korszerűsítése, alternatív energiák termelésének és használatának támogatása
- eszközfejlesztésekkel és szolgáltatásbővítéssel a helyi vállalkozások körének és gazdasági szerepének növelése
- a szociális gazdaság erősítése a szövetkezeti modell támogatása ismeretekkel kisléptékű eszközfejlesztésekkel, szervezési támogatással (a szövetkezeti működéshez szükséges tőke min 15%-a a szervezési tőke egy európai felmérés szerint)
- a helyi közösségek erősítése közösségi terek - zárt és szabadtéri találkozási pontok bővítésével, komfortosításával, modernizálásával
- innovatív termékkör alakítása, marketing és piaci ismeretekkel való támogatása a helyi termék, helyi gazdaság, étkeztetésben és turizmusban való értéktéremtése céljából
- hagyományörzés, értéktörzés kibővítése, helyi értéktárak rögzítése és az értékek bemutatása helyben, elsajátítása a fiatal generáció körében és bemutatása, hasznosítása a turizmusban
- hasznos és praktikus információtárak, melyek helyben, térségben és a látogatók számára is segítik a szolgáltatások elérését
- fiatalok motiválása és bevonása a térség értéktörző és megtartó programjaiba, segítségük a tudatos pályaválasztásban, segítése „megtartó” szolgáltatásokkal és programokkal, melyek kialakításába bevonjuk őket

A javaslatok mindegyike valamilyen formában megjelenik a HFS-ben, van ami konkrét intézkedés formájában öltött testet, van ami más ágazati programokon keresztül fog megvalósulni.

5.

A három szféra számára szervezett fórumok. A három szféra képviselőit csoportokba osztottuk, a közzsféra külön, a vállalkozók és a civilek közös fórumra kerültek összehívásra. Ezek az alábbi időpontokban és helyszíneken kerültek megtartásra:

1. 2015.04.01.: Sásd,
2. 2015.04.27.: Mágocs,

3. 2015.04.28.: Vásárosdombó,
4. 2015.04.29.: Magyaregyregy,
5. 2015.05.06.: Sásd,
6. 2015.05.13.: Magyarszék,
7. 2015.05.20.: Alsómocsolád,
8. 2015.05.27.: Magyaregyregy,
9. 2015.06.10.: Magyarszék,
10. 2015.06.17. Vásárosdombó,
11. 2015.06.14.: Bikal,
12. 2015.07.01.: Szászvár,
13. 2015.07.13.: Hosszúhetény.

Általános megállapítások:

A tervezési beszélgetések fontos hozadéka, hogy a résztvevők azonos településekről, vagy a térségből megismerhették egymást.

A jellemző az, hogy inkább pályázati lehetőségeket keresnek, mintsem programokat terveznek a résztvevők.

Látszanak „tipikus” problémák és fejlesztési irányok, ilyenek például

- a fiatalok helyben tartása,
- nem „hagyományos” munkaformák szükségessége, alternatív energiák iránti nyitottság (egyben konkrét ötletnélküliség),
- az együttműködés szükségességének felismerése
- nincsenek innovatív kezdeményezések
- kevés a helyi fejlesztői, tervezői kapacitás
- közösségeket szolgáló adatbázisok, helyi információs csatornák szükségese

A fórumokon a létszám változó volt. Az el lehet mondani, hogy a közsféra számára tartott fórumokon majdnem 100 %-os volt a részvétel, míg a civilek és vállalkozók számára szervezett fórumokon a megjelenés igen alacsony volt. A létszám általánosságban 20 és 30 fő között mozgott.

A fenti fórumokon kívül egyéb egyeztetések, tematikus műhely tanácskozások is történtek:

- 2015.03.10.: Elnökségi ülés, az első megbeszélés a HFS készítésével kapcsolatban: stratégiai irányvonalak kitűzése, az elnök ismerteti a leendő feladatokat, a munkaszervezetet és az elnökséget érintő tevékenységeket, a lehetséges fejlesztési forrás összegét.
- 2015.06.25.: Helyi termék fórum, Szászvár: a HACS számára fontos a helyi termelők és termékeik piacra jutási lehetőségein való javítás, a fórum célja ennek elősegítése.
- 2015.09.16.: Elnökségi ülés, további tájékoztatás a HFS módosításával kapcsolatban, feladatok kiosztása, alapszabály és SZMSZ módosításának szükségessége.
- 2015.10.02.: Alsómocsoládon fórum a szociális szövetkezetek jövőjével, együttműködésével kapcsolatban, hogyan tovább. Eredmények: a térségben működő szociális szövetkezetek hálózatosodása érdekében együttműködési megállapodás aláírása, elektronikus felület biztosítása a www.mvh-hacs.hu oldalon, szociális expo megszervezése, a HFS-ben lehetőség biztosítása a további együttműködésre, közös gondolkodásra.

- 2015.11.10.: Mágocs, Észak-Hegyhát Mikrotérési Unió, egyeztetés Halmai Gáborné és Vidák Krisztina között az EFOP majdani pályázati kiírásaival kapcsolatosan, kulcsszavak: hátrányos helyzetűek, romák. Együttműködési lehetőségek keresése, ill. tovább fejlesztése az Autonómia Alapítvánnyal, a gyerekesély programmal, a tanoda programmal, családsegítő szolgáltatokkal is, főként a Hegyháti Járás településeire fókuszálva.
- 2015.11.25.: Sásdon fórum megújuló energiák témakörében, és egyéb vidékfejlesztési pályázatok vonatkozásában.

Kérdőívet készítettünk a térségben működő vállalkozások, önkormányzatok, egyházak és civil szervezetek számára, annak kapcsán, hogy megismerjük fejlesztési elképzeléseiket, tudomást szerezzük terveikről. A beérkezett 11 kérdőívet 5 önkormányzat, 5 vállalkozó és 3 civil szervezet töltötte ki, akadt olyan kitöltő is, aki egyszerre több szférát is képviselt. A kitöltők számottevő többségben a komlói kistérségből kerültek ki (komlói: 7, sásdi:3) A következő EU-s programozási ciklusra vonatkozóan a vállalkozók fejlesztési tervei között elsősorban a gép és/vagy eszközbeszerzés; az ingatlan építése, felújítása, bővítése; szoftverek beszerzése szerepel. (Pl. Konkrét elképzelés: széntároló építése, halászati eszközök beszerzése, vagy lekvárfőző üzem kialakítása)

Civil szervezetek rendezvényszervezést, eszközbeszerzést, beruházás jellegű fejlesztést igényelnének a leginkább. (Konkrét elképzelések: közösségi kulturális tér kialakítása, külföldi kulturális kapcsolatok építése, falu neves szülöttjeiről megemlékező rendezvények, adventi hagyományőrző kulturális rendezvény, táncház programok, próbaterem felújítása, kiállítások/ horgászto körüli infrastruktúra fejlesztése, megújuló energia alkalmazása, kamerarendszer/ szervezése.)

Az önkormányzati szférában elsődlegesen beruházás jellegű fejlesztéseket, a helyi termeléshez kötődő fejlesztéseket, az infrastruktúra fejlesztését és a megújuló energia hasznosítását tervezik a jövőben. Viszont különböző eszközök beszerzésére a közbiztonság megóvására és a közösség fejlesztésére is nagy az igény. Az önkormányzatok képviselői a, konkrét elképzelések között említették a közösségi terek kialakítását, közösségi házak közműjének fejlesztését, belterületi vízrendezést, elektronikai eszközök beszerzését (számítógép,projektor,vetítővászon stb.) önkormányzati tulajdonú épületek felújítása, temető karbantartása, környezetvédelemmel kapcsolatos intézkedések, helyi termékfejlesztés+piactámogatás, innovatív technológiák integrálása a helyi gazdaságba. Természetes személy sajnos nem juttatott vissza hozzánk kitöltött kérdőívet. A kitöltők leginkább a tercier szolgáltató szektorban tevékenykednek

A kitöltő civil szervezetek kizárólag *nem közhasznú* szervezetek voltak.

A tervezett fejlesztésekhez, beruházásokhoz, további tervekhez a legtöbbben 30 millió feletti támogatást igényelnének a 2014-2020-as időszakra vonatkozóan. Pozitív bírálati eredmény esetén leginkább, *részen önerőből és részen hitelből*, valamint *előlegből és saját forrásból* tervezik előfinanszírozni a pályázati célt. Hitel felvétele esetén leginkább – az első kifizetési kérelem erejéig – *előfinanszírozás* lenne. Számottevő többségben céljuk megvalósításához szükségesnek látják előleg igénylését. A kitöltők javarészt 500 fő alatti és 2000 fő feletti településeken működik, de akadt közöttük olyan is, amely zsáktelepülést ill., mikrotérseget képviselt.

A kérdőívek alapján a leginkább munkahelyek teremtésére, az oktatás, képzés fejlesztésére, a primer szektor számára több forrás biztosítására, ill., alternatív energiaberuházásokra lenne szükség az egyesületek működési területén. Egyéb vélemények: Egészségügy fejlesztése, laboratóriumok, tudőgondozó, allergia vizsgálatok, belvízvédelem, középületek külső és belső renoválása, egészséges élelmiszertermelés helyben, többféle formában és ezek hálózatba szervezése, ehhez támogató menedzsment kialakítása.

Specifikus kérdőívet készítettünk a házi orvosok és gyermekorvosok számára. A kérdőíves felméréssel célunk az volt, hogy a két kistérségben praktizáló házi orvosok és gyermekorvosok fejlesztési elképzeléseik által hozzájáruljanak a 2014-2020-as HFS kialakításához, ezáltal lehetővé téve, hogy a Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület minél komplexebben és megfelelőbben tudja segíteni a területén praktizáló orvosokat. Várakozásainkat felülmúlva a kiküldött kérdőívek több mint fele, kitöltve visszaérkezett Egyesületünkhöz, a megkérdezett orvosok örömmel vették, hogy a helyi akciócsoport összegyűjtené véleményeiket, kommentárjaikat, annak érdekében, hogy a jövőben jobban és célirányosabban valósuljon meg az egészségüggyel kapcsolatos pályázatok elkészítése és végrehajtása.

A kérdőíveket visszaküldő orvosok szinte kivétel nélkül már több, mint 30 éve praktizálnak, egyesek már 40 éve látják el házi - ill., gyermekorvosi teendőiket a komló és a sásdi kistérség településein. A házi orvosi szolgáltatásnak helyt adó épület a legtöbb esetben saját tulajdon, ehhez viszonyítva jóval kevesebb az önkormányzati tulajdonban lévő épület.(11-ből 3). Az is kiderült, hogy abban a pár esetben, amelyben egy bérelt épületben került kialakításra orvosi rendelő, az ott praktizáló orvos a jövőben nem kívánja megvásárolni az épületet. Ugyanebben az esetben pedig egy esetleges felújítás költségei a bérbeadót terhelnék. Kérdőívünkben 1-5 terjedő skálán értékeltettük a kezelt betegek egészségügyi állapotát (1=nem megfelelő, 5=kielégítő) a legtöbb orvos a 3-as és a 4-es számjegyet jelölte be.

A fejlesztési tervek között leginkább a gép és/vagy eszközbeszerzés szerepel, de orvosi szolgáltatásukat illetően sokan terveznek a jövőben felújítással és képzéssel kapcsolatos fejlesztést. A legtöbben korszerű orvosi műszerekkel modernizálnák a szolgáltatásukat, de akadt bőven orvos, aki igényt tartana egy szolgálati járműre is. A megkérdezett orvosok fele kiegészítené praxisát egyéb szakorvosi szolgáltatással igény szerint, pl fizioterápiával, melyhez szükségük lenne az épület felújítására, valamint eszközök és műszerek beszerzésére. Kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett orvosoknak mi a véleménye a térség egészségturizmusának fellendítéséről, milyen szolgáltatásokat kellene szorgalmazni a lakosság egészségtudatosabb magatartása kialakulásának érdekében. A kérdőívekből kiderül, hogy ezzel kapcsolatban leginkább a rekreációs sportesemények szervezésében és speciális szűrővizsgálatokban látnak lehetőséget. Egyébként többen szorgalmazták BEMER kezelés bevezetését.

A beérkezett 147 db projektötletek összesítése:

Beruházás: 35

Felújítás/Fejlesztés: 34

Mezőgazdasággal kapcsolatos beruházás, fejlesztés/felújítás, eszközbeszerzés: 40

Helyi termékpolicok kialakítása: 5

Turizmus/Kézművesség: 15

Eszközbeszerzés: 8

Egy-egy projektötlet egy önkormányzattól, vagy szociális szövetkezettől, vagy gazdasági társaságtól, vagy civil személytől érkezett.

Méhész bemutató helyiség: 4 + még 6 más jellegű (pl. kézműves bemutató helyiség, állattartással kapcs. bemutatók, sajtókészítő bemutató helyiség)

3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása

1. földrajzi, társadalmi, gazdasági koherencia/homogenitás, közös jellemzők;

A Mecsek-Völgység-Hegyhát Helyi Akciócsoport a Dél-Dunántúlon, három természetföldrajzi kistáj az Észak-Zselic, a Baranyai-hegyhát és a Völgység találkozási pontjánál helyezkedik el. A HACS Baranya megyében a komlói és sásdi térségben 45 települést érint, melyek közül három város (Komló, mint együttműködő partner), Mágocs és Sásd és 651,98 km² nagyságú területet fed le. A támogatásra jogosult lakónépesség száma 26 816 fő. A HACS működése a komlói és sásdi kistérséget, a járások szempontjából a komlói, hegyhát és a pécsi járásból Hosszúhetény települést érinti.

A térség koherens egysége az EMVA LEADER program segítségével valósult meg. Azonban az egység alátámasztásakor problémát jelent, hogy a két kistérség között mind társadalmi, mind pedig gazdasági szempontot figyelembe véve különbségek vannak. A gazdaság tekintetében például a szomszédos pécsi kistérség a 2000-es évben fejlődő kategóriába volt sorolható, addig a komlói kistérség a stagnálóba, a sásdi pedig a lemaradóba. A 290/2014.(XI.26.) Korm. rendelet alapján a két járás szintén két különböző kategóriába került a komlói járás átmenetileg kedvezményezett, a sásdi járás pedig a komplex programmal fejlesztendő járások közé került. Demográfiai szempontból is komoly eltérést jelent, hogy a hegyhát járásban magasabb a roma etnikai kisebbséghez tartozó népesség és az alacsonyabban kvalifikált népesség száma.

A két kistérségben számos civil szervezet működik közre elősegítve a társadalmi kohézió érvényesülését és megvalósulását. Probléma, hogy a civil szervezetek között nem alakult ki hálózatosodás, gyenge az egymás közötti együttműködés, a tevékenység területi léptéke, pedig általában településen belüli, ritkább esetben kistérségi szintű. Fontos kapocs lehetne a turisztikai, közbiztonsági, kulturális, településfejlesztési, ifjúságvédelmi és esélyegyenlőségi feladatok ellátása mentén kialakult kohézió. Sajnos sok olyan civil szervezett van melyek csak formálisan működnek, vagy csak egy-két feladatot látnak el. Legtöbb szervezetben csak néhány ember dolgozik, azt is munka mellet, társadalmi munkában.

2. korábbi együttműködések, megvalósult közös projektek;

Térségi együttműködések bemutatása (11/2013. (III. 5.) VM rendelet alapján)

A méhészeknél a borútakhoz hasonló fejlesztési folyamat vetíthető előre a termék sajátosságainak megfelelően. A Mézeskörút feloldja a méhészek elszigetelt helyzetét az értékesítésben és marketingben, hálózatot teremt egymás között és szervezett kapcsolatot a fogyasztókkal.

A kialakuló Mézeskörúttal a méz és a méhészeti termékek és hagyományok is bekerülnek és gazdagítják a régió turisztikai kínálatát. Egy nagy hagyományokkal rendelkező foglalkozás közelebb kerül az emberekhez, megismerhetik e szakma jellemzőit, a fajtamézek sokaságát és változatosságát, továbbá a méhek szerepét és jelentőségét a társadalom számára. A projekt befejezését követő egy éven belül a Mézeskörút területén a helyi értékesítés becslésünk szerint az alacsony 10-15%-os értékről átlagosan átlagosan 5-10 %-ot emelkedett. Ennek megfelelően a méhészek bevétele kb. 10-20%-al emelkedik a helyben elérhető kiskereskedelmi árak és közvetlen értékesítés révén. A helyi értékesítés a marketing révén magasabb szintre lép.

A méz és a kézműves méhészkedés bemutatása gazdagítja Baranya megye turisztikai kínálatát. A Mecseki Mézeskörút-ból és a Mecseki Termelői Méz-ből márkanév teremtünk, mely megfelelő imázst biztosít a mecseki településeken élő méhészeknek és kiváló termékeiknek.

A szó nemes értelmében divatot teremtettünk a méz- és méhészeti termékek fogyasztása számára és megalapozzuk egy jövőbeni mézes klaszter létrehozását is.

A mézeskörúthoz tartozást egy etikai kódex elfogadásával pecsételtük meg, amely a méhészkedés szakmai szabályait, az egymás és a fogyasztók iránti korrekt szakmai magatartást, a természet és a méhek iránti tiszteletet rögzíti.

Az együttműködésben négy baranyai LEADER HACS vett részt, sajnos nem sikerült lefedni Baranya megye teljes egészét.

Nemzetközi együttműködések bemutatása (99/2012. (IX. 25.) VM rendelet alapján)

2013-ban animációs munkánk eredményeként 16 önkormányzat együttműködésével megalakult a Mecseki Energiakör néven regisztrált kezdeményezés, mellyel csatlakoztunk az uniós Polgármesterek Szövetségéhez és vállalta, hogy elkészíti a település energetikai akciótervét, valamint hogy 2020-ra legalább 20%-kal csökkentik széndioxid kibocsátásukat, elősegítve az uniós éghajlatvédelmi célok elérését. Mindezen projekteket a Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség és az Energiaklub Szakpolitikai Intézet és Módszertani Központ támogató segítségével valósítja meg.

Ezen együttműködés első eredménye volt a nemzetközi együttműködések pályázaton sikeresen megvalósított Energetikai fejlesztések a Mecsek-Völgység-Hegyháton című pályázat.

A HACS területén 16 községben, községenként egy ingatlanon, községenként átlagosan 2,8 millió Forint értékben valósult meg megújuló energiára, illetve energiamegtakarításra irányuló beruházás (hőszigetelés, nyílászáró csere, fűtőkorszerűsítés, napelem-napkollektor elhelyezés). A projekt részeként oktatások történtek energetikai témákban pedagógusok és önkormányzati dolgozók részére. Valamint a 16 község 1-1 középületére energetikai minősítő tanulmány készült, valamint megvalósult egy tanulmányút a jó példák átvételére a skócia Dumfries and Galloway régióban.

A HACS-okkal való együttműködésünk nagyon jónak mondható. Egy közösséghez tartozunk, melyben mindig lehet számítani a másakra. Főként a Baranya megyei HACS-okkal szoros az együttműködés, ezt példázza egy közös projekt lebonyolítása is (térsegek közötti). Az érdekérvényesítés már nehezebb kérdés. HACS-unk elnöke a vezetője a LESZ-nek is. Országos szinten már nehezebb az együttműködés és az együttgondolkodás. Nem mindig értünk egyet minden kérdésben. Aminek oka a HACS-ok helyzetének különbözősége. De talán nem is baj, ha nem gondolunk egyet, csak a fő célok elérésében kellene egy úton járni.

A Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület területén, a sásdi és komlói kistérségben 46 település tagja egyesületünknek. Az önkormányzatokkal folyamatos, napi, heti kapcsolatban vagyunk, így folyamatosan követjük tevékenységeiket, tisztában vagyunk problémáikkal, fejlesztési elképzeléseikkel. Négy önkormányzat képviselteti magát az egyesület elnökségében is.

A fórumokon általában a polgármesterek képviselik településeiket, vagy delegálnak valakit az adott téma szerint. Vannak olyan erősebb települések, melyek aktívabbak, így rájuk egy-egy fórumon, projektben biztosan alapozhatunk, ők általában: Alsómocsolád, Magyarszék, Bikal, Hosszúhetény, Kárász, Szászvár, Gödre, Mindszentgodisa, Vásárosdombó. A térségükben a közös hivatalok részéről kapunk támogatást, adatok begyűjtésénél, információ továbbításánál, programok szervezésénél jelentős segítséget jelentenek a kistépülések hatékony elérésében.

Fórumaink, rendezvényeink szervezésénél tekintettel vagyunk a kisebb önkormányzatokra, ezért igyekszünk kisebb, helyi centrumokra bontva tartani azokat, hiszen a kistelepülések képviselői számára a nagyobb távolságra való eljutás is probléma. Kistelepülésekkel nehezebb a kapcsolattartás, mivel nincs hivatal, nehezebb elérni az illetékeseket, ezért mind e-mailben, mind telefonon, mind személyesen is felkeressük őket.

Az együttműködés a helyi gazdasági és civil szféra szervezeteivel, képviselőivel jónak mondható. Főként a civil szervezetek képviselőivel és azokkal a gazdasági szereplőkkel, akik a HACS tagjai. A civileknek érdekérvényesítő, támogató helyi szervezetük nincs. Hiányzik a térségi szintetizáló szervezet, aki összefogja és segíti őket. Talán ezt a szerepkört valamilyen szinten sikerül betöltenünk, a közös, nagyobb volumenű térségi rendezvények, képzések vonatkozásában. Úgy érezzük, hogy ránk is vannak szorulva, a pályázatírás, a projektgenerálás szempontjából. A vállalkozói réteg már nehezebben elérhető. Itt mindig problémát jelent, a vállalkozók időhiánya, érdektelensége. Őket konkrétan a pályázati forrás érdekli. Nem akarnak részt venni képzésen, rendezvényen és fórumon sem. Az őstermelők, kistermelők, adószámmal rendelkező magánszemélyek, leendő vállalkozók gyakran keresnek fel minket. Nekik még az is segítséget nyújt, ha kézműves sátrakat bocsájtunk rendelkezésre, egy kézműves vásárra. Problémát jelenet, hogy kapacitás hiányában jellemzően nem tudjuk személyesen felkeresni a vállalkozót és a civilt sem, nekik kell minket felkeresni.

A HFS-ben megfogalmazott feladtunk és célunk, hogy a helyi szereplők minél inkább hálózatokat alkotva működjenek, hogy tevékenységeiket költség és energia hatékonyan tudják végezni, hatékonyan tudjanak megjelenni a piacon.

A hálózatosodás eléréséhez eddig csak néhány projektünk valósult meg, viszont ezek jelentős szereppel bírnak.

Egyik térségi szintű civil szervezetünk által szervezett projekt, a Vidéki sajátosságok hálózatba szerveződése nagy eredményének mondható el, hogy valódi animáló tevékenység indult el, egy olyan közegben, melynek nagy segítségre van szüksége. A foltvarrók, méhészek, helyi termelők, falusi turizmus szereplői lelkesek voltak, bár számukra is fárasztó volt, a sok meeting, találkozó. Eredményként mondható el, hogy három hálózat megvalósulását segítettük el. LEADER térségek közötti projekt ebből a kezdeményezésből nőtte ki magát, mely szinte egész Baranya megyét lefedte (a Mecseki Mézes Körút c. projekt)

3. az erőforrások kritikus tömegének rendelkezésre állása a stratégia céljainak megvalósításához;

Humánerőforrással megfelelően ellátottak vagyunk mind a munkaszervezetben (felelős gazdálkodásunk következtében), mind a HFS készítést érintő szakmaiság, szakértő tekintetében. A célok megvalósításához az első feltétel a humán erőforrás rendelkezésre áll, az anyagi források szűkösek. A hét éves periódusra rendelkezésre álló fejlesztési forrás csekély, a legfőbb problémát ez jelenti. Stratégiánkat a rendelkezésre álló fejlesztési forráshoz igazítjuk, ill. a nagyobb volumenű beruházások, fejlesztések igényeit más OP-ból kívánjuk megvalósítani.

A helyi adottságok, természeti erőforrások megfelelőek a stratégia céljainak elérése érdekében. A szervező erő a projektek lebonyolításához, megvalósításához a HACS-ban megvan, rendelkezésre áll a szükséges potenciál.

4. személyes kapcsolattartást, segítségnyújtást, részvételt lehetővé tevő helyi karakter.

Térségünkben ismerjük azokat a kulcsberekét, akik a személyes kapcsolattartást, ill. a segítségnyújtást vállalják, ill. ellátják. Egyesületünk vezetői azok a személyek, akik mikrotérségi szinten helyi vezető szerepet töltenek be. Ezek a személyek a három szférát szinte egyenlő arányban képviselik a térségben, ill.

az egyesület vezetésében. 2008 évtől már kialakult gyakorlattal rendelkezünk az információ áramoltatására vonatkozóan. A térségben működő közös hivatalok, ill. polgármesterek ebben kiemelkedő szerepet töltenek be. A munkaszervezet dolgozói mind olyan emberek, akik a térségben civil, ill. társadalmi szerepet vállalnak, különféle szervezetekben, vagy informális közösségekben.

4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése

4.1 Helyzetfeltárás

1. *Térszerkezeti adottságok*

A Mecsek-Völgyesség-Hegyhát helyi akciócsoport (továbbiakban: HACS) működése a Dél-dunántúli régióban, Baranya megyében két kistérséget a komlói és sásdi kistérséget, a járások szempontjából pedig a komlói, hegyhát járást valamint a pécsi járásból Hosszúhetény települést érinti. A terület három természetföldrajzi kistáj az Észak-Zselic, a Baranyai- hegyhát és a Völgyesség találkozásánál található meg. A Komlói kistérség a Mecsek-hegység északi részén a Baranyai-hegyhát keleti részén fekszik, míg a Sásdi kistérség az Észak-Hegyháton. A HACS 651,98 km² nagyságú területre és 45 településre terjed ki, benne két várossal, Mágocsal és Sásddal. A térségben a lakosság száma a legfrissebb, 2013-as adatok szerint 26 816 fő.

A településszerkezet jellege aprófalvas, amely elsősorban a zsáktelepülések esetében jelenthet akadályt az infrastrukturális fejlesztések megvalósításában, a tömegközlekedés gazdaságos megszervezésében vagy az oktatás és szociális alapellátások biztosításában. A sásdi kistérség 27 településéből 10 zsáktelepülés és egyben az is megállapítható, hogy a komlói kistérségben népesebbek a helységek, mint a sásdi kistérségben. Valószínűsíthetően a települések lélekszáma közötti különbségekkel, a biztosabb működéssel és jobb likviditással magyarázható az Egyesület munkatársai által tett észrevétel, miszerint a komlói kistérségben aktívabbak az önkormányzati és civil szféra képviselői. A térség települései nem – a gazdasági fejlődést is segítő – nagy forgalmú utak mentén helyezkednek el, ám többségében nincsenek elzárva az utaktól, amelyek a városokhoz való gyors eljutást, illetve a termékek megfelelő szállítását biztosítják. Idő szerinti optimalizálás esetén a leggyorsabb út hossza a megyeszékhelyig 42,6 perc, a legközelebbi autópálya csomópontig 42 perc, míg a járásközpontig 17,9 perc alatt közelíthető meg. A térség 46 települése számára azonban az odavezető mellékutak is nagy fontossággal bírnak. Sajnos a kistelepülések utak karbantartása nem elsődleges prioritás, ezért és a növekvő forgalom miatt a térség útjainak állapota rohamosan romlik. A települések nagyobb része számára a tömegközlekedés egyetlen módja a közúton lebonyolított személyszállítás, a települések erősen függenek a térségben tevékenykedő busztársaságoktól. Néhány nagyobb lélekszámú település jónak minősíthető közlekedési színvonallal büszkélkedhet. A kis lélekszámú zsáktelepülések számára a közlekedési lehetőségeket a napi 4-7 járat-pár jelenti, melyek fenntartása bizonytalan. A közösség kis lélekszámú településein (15 zsáktelepülés és 32 db 500 fő alatti település van a közösségben) nem csupán a buszjáratok száma csekély, de a személygépjárművek száma is kifejezetten alacsony, így tovább rontja az itt élők esélyeit arra, hogy lakótelepülésükön kívül találjanak munkalehetőséget vagy, hogy szolgáltatásokat vegyenek igénybe. A belterületi utak állapota is rossz, sok gondot okozva ezzel az itt élőknek, és ide látogatóknak. A Budapest-Pécs vasútvonal áthalad a térségen, amivel jelentősen javítja a térség közlekedési helyzetét. A térség két másik vasúti vonallal is rendelkezik (Dombóvár– Bátaszék, Komló-Godisa), de ezek egyre csekélyebb jelentőséggel bírnak. Ennek oka lehet, hogy néhány település ugyan rendelkezik vasúti megállóhellyel, de azok a belterülettől több kilométeres távolságra vannak, de okozhatja az életszerűtlen menetrend és a buszokkal való összehangolatlanság. Ezen szárnyvonalak működtetése is kérdéses. A 290/2014 (XI. 26.) kormányrendelet alapján a Sásdi kistérség a komplex programmal fejlesztendő leghátrányosabb helyzetű települési körhöz tartozik. A közösség két kistérséget fed le, így a közösség lakóinak több mint fele a leghátrányosabbak közé sorolt területek egyikén él. A Sásdi Kistérség Baranya megye legészakibb kistérsége és 27 település alkotja.

Meghatározóan mezőgazdasági térség, központja egy kis város: Sásd. Továbbá szűkebb hegyháti térségre gyakorolt hatása és földrajzi elhelyezkedése miatt meg kell még említeni Mágocsot, a 2009-ben várossá nyilvánított helységet. A 27 településre a mezőgazdasági termelés aktivitásának csökkenése jellemző (megszűnő nagyüzemek: tsz-ek, állami gazdaságok). A települések egy része úgynevezett „zsáktelepülési” körbe tartozik (11 település a 27-ből), nagyon rossz útviszonyokkal. További gond a környező nagyobb városok iparának megszűnése (Komló, Pécs szénbányáinak és az uránbányának valamint a könnyűipar nagy részének megszűnése). Nagy problémát jelent a vonalas infrastruktúra (gáz, szennyvíz) teljes hiánya a zsáktelepüléseken. Felsoroltak következményeként 13% körül mozog a munkanélküliség a térségben, nagy az elvándorlás, előregedett a lakosság és sok a képzetlen munkaerő (roma kisebbség döntő többségben) okán. Kistérség további problémái közé tartozik a mezőgazdaság hatékonysága, ugyanis gazdaságossága megkérdőjelezhető. A termelők képzetlenek, a termékszerkezetük nem igazodik az uniós elvárásokhoz. Gondot okoz hogy, magas a képzetlen munkaerő aránya, illetve azok száma, akik a piaci igényeknek nem megfelelő végzettséggel rendelkeznek. A kistérség egyébként nem rendelkezik jelentősebb ipari potenciállal. A helyi ipar és szolgáltatói szektor munkaerő felszívó képessége gyenge. A sásdi iparterület kihasználatlan. Mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek feldolgozására lenne lehetőség, de kevés vállalkozás él ezzel a lehetőséggel. A fémipari termékek előállításának vannak hagyományai, de az ezzel foglalkozó vállalkozások nem erősödtek meg. Az önkormányzati szektor a legnagyobb foglalkoztató, de az önkormányzatok egyre nehezebben tartják fent intézményeiket. A vállalkozások minőségbiztosítási rendszerekkel nem rendelkeznek, hálózatosodásuk nem indult meg. Egymással való kooperálásuk, munkamegosztásuk nem jellemző. Kevés a szolgáltatói szektorban tevékenykedő vállalkozók száma. Minimális vállalkozás foglalkozik más vállalkozásokat segítő területen pl. logisztikai, informatikai, szaktanácsadási, pályázatírási, banki szolgáltatás. A településképet meghatározó ingatlanok állapota folyamatosan romlik. A tulajdonosoknak nincsen anyagi lehetőségük az ingatlanjaik felújításra. A kulturális és természeti adottságok kihasználatlanok. Kevés a falusi szálláshely és a meglévők minősége sem az igényekhez igazodó. Mindezekből fakadóan az emberek szociális közérzete rossz, ezért is magas az elvándorlók száma. Főként a képzett fiatalok hagyják el a kistérséget. A térség infrastruktúrájának egyik fő problémája hogy, mind a belterület mind a külterületi utak állapota annyira leromlott, hogy az már veszélyezteti a helyi gazdaság hatékonyságát.

2. Környezeti adottságok

Hármas tagoltságánál fogva a kistérség domborzati, éghajlati, tájföldrajzi viszonyai sokszínűek, míg a déli területek a festői szépségű Mecsek vidékét jellemző vonásokkal rendelkeznek, addig a terület nyugati részét az erdővel sűrűn fedett zselici dombvidék uralja. A terület domborzati és földfelszíni viszonyait a Mecsek északi vonulatai nagymértékben befolyásolják.

Vízminőség és mennyiség, vízhasználat: A területet sok kisebb és valamivel kevesebb, nagyobb vízfolyás szabdalja, amelyeknek vízgyűjtője 90%-ban a Kapos. A területen természetes állóvíz nem található, de annál nagyobb a mesterséges tavak száma. Jelentőségük inkább a halgazdálkodásban áll, de nő a rekreációs szerepük is. A felszíni vizek minőségét alapvetően meghatározzák a települési szennyvízkezelési technológiák alkalmazása, az ipari tevékenységből származó szennyvíz és egyéb szennyezőanyag kibocsátások, valamint a vízgyűjtőkön folytatott mezőgazdasági tevékenységek intenzitása. A régióban a terhelések, szennyezések hatására a talajvíz készletek gyakorlatilag már az 1970-es években elszennyeződtek és emberi fogyasztásra csak ritkán alkalmasak. A felszín alatti vízkészletek biztosítják a legfőbb bázisát a régió települései ivóvíz-, valamint öntözővíz ellátásának, így ezen vízbázisok védelme alapvető feladat. Fontos még megemlíteni, hogy a térség gazdag termál- és ásványvíz-készlettel rendelkezik.

A tisztított, vezetékes víz a kistérségek tekintetében szinte minden településre vonatkozóan biztosított. A Sásdi kistérségben a közüzemi vízhálózatba bekötött lakások aránya 94,6%, míg a Komlói kistérségben ez az arány 97,8% (KSH, 2011). A Sásdi kistérségben előfordul olyan település ahol, a közüzemi szennyvízhálózatba bekötött lakások száma a KSH 2008-as adatai szerint 0%. A bekötésre a szennyvízkezelés ellenőrzöttebb módja miatt van szükség. A

szennyvízkezelés Komló, Hosszúhetény, Magyaregregy, Káráz, Vékény Szalatnak, Köblény, Szászvár és Máza, valamint Egyházaskozár településeken tekinthető megoldottnak, még ha hálózati jellegű gyűjtési csőinfrastruktúra nincs is kiépítve. A szennyvíztelepek kapacitásuknak átlagosan felére vannak terelve, így képesek a környező települések többlet szennyvizét is befogadni. A Sásdi kistérségben 4 településen üzemel szennyvíztisztító. A Komló és Bikal gesztorságával tervezett térségi szennyvízprogram végrehajtása esetén a Sásdi kistérségben megközelíthető a 100%-os lefedettség.

A Mecsek legjellegzetesebb ásványi kincse, a fekete kőszén a legjelentősebb, amely energiahordozó nagyüzemi kitermelése a rendszerváltás utáni években megszűnt. A dombvidékeken nagy bőségben fordul elő agyag, amelyet nagyszámú, de kis kapacitású téglá- és cserépgyár dolgoz fel. Szénhidrogénekben szegény a térség, viszont kutatásuk melléktermékeként számos helyen különböző ásványi összetételű hévízeket tártak fel. A legismertebb hévízforrás a térségben a magyarhertelendi.

17

A földhasználatot tekintve a térségben a mezőgazdasági művelésű területek aránya nagy. Hasonlóan magas arányt képvisel az erdőterületek nagysága. A mezőgazdasági területek magas aránya két környezetvédelmi kérdésre hívja fel a figyelmet. Egyrészt a csapadékvíz-elvezetők folyamatos karbantartására, amely megakadályozza a mezőgazdasági belvizeket, valamint az itt felhalmozódó mérgeanyagok mélyebb vizekbe jutását. A másik oldalról a mezőgazdasági területek növényvédelmi feladatait - szintén a talaj és a vizek védelme érdekében – megfelelő technológiákkal és szerhasználattal kell elvégezni a szennyeződés minimálisra csökkentése érdekében. A megfelelő mezőgazdasági műveléshez a korszerű géppark is elengedhetetlen. Egyrészt a géppark környezetszennyezésének csökkentés, másrészt pedig az általuk végzett környezetbarátabb termelési mód miatt. Éppen a már említett magas erdőborítottság miatt, valamint a tervszerű erdőgazdálkodás végett, amely többek között a biomassza-erőműveket is ellátják, figyelmet kell fordítani az erdővágásra. Meg kell akadályozni, hogy az erdővágás következtében a talajfelszín erodálódjon. Ez nem csak a talajfelszín eltűnése miatt veszélyes, hanem az elfolyó vizek a patakokba kerülve a víz elalgásodásához is hozzájárulhatnak.

A két kistérség jelenlegi levegőszennyezésében már nem az üzemi termelés játssza a főszerepet, hanem a közlekedési szennyezés. A közlekedési szennyezés szempontjából a nitrogénoxidok, a közlekedés által felkevert por (különös tekintettel az Európai Unió által is egyre inkább előtérbe helyezett kis szemcseátmérőjű (PM10) porszennyezés), valamint a földközeli ózon szennyezés az, amely környezetvédelmi, de elsősorban egészségvédelmi szempontból releváns. Az idősoros mérési eredmények alapján a már említett szilárd anyag csökkenése figyelhető meg. A probléma azonban nitrogén-oxidokkal van, amelyek tekintetében 2002-2008 között 35%-os növekedés figyelhető meg. Sásdon jellemzően kisüzemi telephelyek vannak (varroda, autószerelő műhely, fékbetétgyártó üzem, faüzem), amely légszennyezési szempontból fontos lehet. Ezek kibocsátása azonban nem játszik kardinális szerepet a város légszennyezésében. Ha a közlekedési eredetű légszennyezést vizsgáljuk az MVHE működési területén, akkor a másodrendű utak mentén kitett települések és természeti környezet szennyezése jelent rizikófaktort, ezek az utak a 66-os, valamint 611-es utak. Az utak a Nyugat-Mecsek Tájvédelmi Körzet észak-nyugati részét, valamint a nagyobb települések közül Sásdot érinti.

3. **Kulturális erőforrások:**

Szembetűnő a térségben a nem megfelelően kihasznált turisztikai potenciál, hiszen jelentős turisztikai látványosságok, természeti értékek vannak, amikre nem épült ki a szolgáltatások és rendezvények strukturált rendszere. Ennek a hiánynak a megszüntetését célozta a turisztikai szolgáltatások fejlesztése jogcím és több LEADER célterületünk is. A Sásdi kistérség turisztikai kínálata elmarad a Komlói kistérség kínálatától, azonban a térség legnagyobb turisztikai produktuma, a bikali Puchner Kastélyszálló, valamint a 2010-ben megnyílt, a kastélyhoz kapcsolódó Reneszánsz Élmenybirtok. A 2008-ban elkészült vonzerőleltár szerint a Komlói kistérségben nagyra értékelt vonzerőt jelent a háborítatlan természeti táj, a Duna-Dráva Nemzeti Park Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzete, valamint a

Mecsek-Hegyháti rész. A térségben találjuk a Baranya megyei várak közül kettőt, a magyaregregyi Máré várat, és a szászvári várat. A közigazgatásilag Hosszúhetényhez tartozó Püspökszentlászló védett arborétuma és a májusban nyíló - csak a Mecsekben található - vad pünkösdirózsa igazi különlegesség. A háborítatlan szépségű természeti környezet és a vele szimbiózisban élő falu, a falusi élet külső szemlélő számára megmutatkozó nyugaltsága jelenti azon vonzerő-csokrot, amely a turisztikai piacon versenylőnyt jelent a térség számára. A térségben a falusi turizmus hagyományai jelentősek, azonban szerepe az utóbbi években csökkent, mely oka főként a megváltozott adójogszabályokban kereshető. A HACS a falusi turizmus intézményét a LEADER pályázatokon keresztül erősíti, azonban még jelentős eredményt nem sikerült elérni, a térségben élők számára nem tudott alternatív jövedelemszerzési lehetőséggé válni. Kereskedelmi szálláshelyek szállásférőhelyeinek a száma(888 db, 2013) meghaladja a falusi szálláshelyek férőhelyeinek a számát(98 db, 2013). Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken: 28 987 db (2013), míg vendégéjszakák száma a falusi szálláshelyeken: 7818 db (2013). Külföldiek, viszont sokkal inkább a falusi szálláshelyeket részesítik előnyben. Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák aránya a falusi szálláshelyeken: 26,4% (2013). Az átlagos tartózkodási idő a kereskedelmi szálláshelyeken: 2,2 nap (2013). Az átlagos tartózkodási idő a falusi szálláshelyeken: 3,1nap (2013). Egy lakosra jutó idegenforgalmi adó 1000Ft: 0,4 (2011)

4. A társadalom állapota:

A térség településeinek meghatározó többsége 500 fő lélekszám alatti, melynek következtében az egyébként érvényesülő globális problémák (munkahelyek hiánya, elérhetőség, megközelíthetőség problémája, stb.) felnagyítva okoznak negatív demográfiai változásokat (pl.: természetes fogyás, stb.) A térség lakosságszáma az utóbbi 10 évben folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. A 2002-es évben még közel 30 000 fős népességszám 2009-ben nem haladta meg a 28 000 fős értéket, napjainkra a térség lakónépessége már csak 26 816 fő. Ezen adatok természetesen eltakarják a térségen belüli jelentős (települési, mikrotérségi szintű) különbségeket és a különbségek okait is. Településeink népességvesztése két tényezőre vezethető vissza: egyrészt a természetes népességszám változásra (élve születések és halálozások számának különbözete) amely ezrelékben kifejezve -6,9 értékű volt a 2013-as évben, ezen érték egyébként jóval meghaladja mind az országos (-3,9) mind pedig a megyei (-5,4) értéket. A másik tényező a vándorlási különbözet (a területen letelepedők és az azt elhagyók számának különbözete), amely a 2013-as évre jellemzően -5,9 ezrelék volt, annak ellenére, hogy az utolsó évben megyei szinten ez az érték növekedésnek indult. A térségben az odavándorlás jellemzően a nagyobb lélekszámú településekre történt, mint Komló, Hosszúhetény, Sásd és Szászvár, valamint Mágocs. Elmondhatjuk, hogy a mikro-térségi központok húzó-vonzó erőként működnek, melyek okai főként az adott körzetek intézmény rendszerrel való ellátottsága, valamint az alapfokú szükségletek kielégítésének a lehetősége. Azonban az elvándorlás mutatója ezeken a településeken a legnagyobb, annak ellenére, hogy a HACS területén 14 zsáktelepülés található, melyek infrastrukturális ellátottsága alacsony. Összességében elmondható, hogy a térség népességmegtartó ereje gyenge. Pozitív változás észlelhető a 2013-as évet figyelembe véve a munkanélküliség mértékét illetően, ugyanis a munkanélküliségi ráta csökkent, ahogy a tartós munkanélküliek aránya is. Viszont az alacsonyabban kvalifikált regisztrált munkanélküliek aránya viszont emelkedett így konstatálható, hogy, az általános iskolai végzettséggel és a szakmunkás végzettséggel rendelkezők találnak legkevésbé munkát, míg az egyetemi végzettséggel rendelkezők töredéke nem dolgozik csak. A munkavállalás érdekében egyébként a foglalkoztatottak több mint fele (57%) ingázik, éppen ezért a jövőben pozitív hatással lenne a terület népességére, hogy ha a helyben foglalkoztatottság lehetősége biztosítva lenne. A terület népességének korösszetételében az adatok alakulásából egyértelműen a térség lakosságának elöregedése rajzolódik ki. A 0-14 évesek aránya az állandó népességen belül egyre csökken, az idős korosztály (60-x éves) képviselőinek száma pedig folytonosan nő a legújabb adatok szerint. Az öregségi mutató például az eddigi legmagasabb értéket (1,77) érte el 2013-ban.

A lakosság 2011-es végzettségi mutatóit vizsgálva megállapítható, hogy a térség mind a középfokú, mind a felsőfokú végzettségűek megfelelő népességen belüli aránya jelentősen alatta marad a Baranya megyei arányoknak. A magasabb képzettséget igénylő tevékenységek és munkahelyek száma nem bővült, sőt bizonyos esetekben csökkentek. Az etnikai kisebbség problémái, a szegregáció számos településen jelentkeznek. A TeIR adatbázisa szerint a cigány (romani, beás) etnikai kisebbséghez tartozó népesség aránya 8 %, mely nagymértékben felülmúlja a megyei és országos értéket. Az adatok azt tanúsítják, hogy az etnikai kisebbség jelenléte egy településen valószínűsíti a magas gyermekszámot, ami adott esetben egy már hovatovább befejezett etnikai szegregációt, gettósodási folyamatot jelezhet, mint Kisvaszar esetében, vagy ennek veszélyét a többi településen. Jelen pillanatban a térség sokszínű multikulturális értékekkel és hagyományokkal rendelkező területi egység, ahol számos civil szervezet, és kisebbségi önkormányzat igyekszik a kisebbségi identitástudatot ápolni.

Ugyancsak problémák merültek fel a közbiztonság területén is. Az aprófalvas (sok zsákfalú) településszerkezet és az infrastrukturális nehézségek a közbiztonság területén is okoztak problémákat. A rendőrség helyzetéből fakadóan nem tudott/tud minden településen 24 órás szolgálatot teljesíteni, így szükség volt a helyi civil szerveződések polgárőrségei megalakítására, fejlesztésére és több más, a közbiztonság javítását célzó intézkedésre. Így jöhetett létre erre külön célterület mindkét vizsgált LEADER pályázati fordulóban, melynek eredménye, hogy az elmúlt években a regisztrált bűncselekmények száma ezer lakosra levetítve redukálódott.

A humán közszolgáltatásokhoz való hozzáférés a következőképpen alakul:

- Működő bölcsődei férőhelyek száma: 12 db (2013)
- Óvodai férőhelyek száma: 964 db (2013)
- Általános iskolai feladatellátási helyek átlagos létszáma (151fő) 2013
- Általános iskolai tanulók száma (gyógypedagógiai oktatással együtt) (1812fő) 2013
- Nappali tagozatos középiskolai tanulók száma (a hat-, nyolcévfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (113fő) 2013
- Egy házi- és házi gyermekorvosra jutó lakosok száma (1277fő) 2013
- Önkormányzati kezelésben lévő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények kapacitás kihasználtsága (987ezrelék) 2013
- A települési könyvtárakból kölcsönzött könyvtári egységek száma száz lakosra (173db) 2013

Háztartási gázfogyasztók száma száz lakosra (39fő), és a legalább 30 Mbps sávszélességre képes vezetékes internet-hozzáféréssel rendelkező lakosság száma (8 448,3fő) az elmúlt három évben növekedett. 2011-ben a szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya 44,5%. A lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék aránya 0,8%. A komfort nélküli, félkomfortos és szükség lakások aránya a lakott lakásokon belül 16,6%. Épített lakások az éves lakásállomány százalékában (0,1 %) 2013

A két kistérségben számos civil szervezet működik közre elősegítve a társadalmi kohézió érvényesülését és megvalósulását. A civil szervezetek a települések zömén jelen vannak, és váltakozó aktivitással tevékenykednek. A rendezvények szervezése javarészt hozzájuk, ill. tevékenységükhöz köthető. Mint például: farsangi mulatságok, bálozás, áprilisban Költészet Napja, tavaszi koncert, több helyen festménykiállítás, borhoz kapcsolódó rendezvények. A térségben egyre jobban szaporodnak a hagyományteremtő rendezvények, melyek a lakosság identitástudatának erősítésében fontos szerepet játszanak. Mindkét kistérség területén található olyan közösség, amelynek tevékenységi köre elsősorban a vidék, és településfejlesztés területén összpontosul. Ilyenek például a Sásdi kistérségben a „Mocsolád-Civilház” Kht, a Komlói kistérségben alakult Keleti-Mecsek Egyesület, a hosszúhetényi Falusi Turizmus Egyesület, és a Mecsek-

Hegyháti társulás, melyek turisztikai információs pontokat, és az egyik tourinform irodát is működtet. Természetesen olyan nonprofit szervezetek is működnek a térségben, melyek a sport a hagyományörzés, a kultúra népszerűsítésével is foglalkoznak, pl.: a Magyarhertelendért Egyesület, a Mánfai Cigány Kulturális Egyesület, a Magyarszékért Egyesület, a Szászvári Fúvószenekari Közhasznú Egyesület, a Köblényi Sport Egyesület és a Szászvári Sportegyesület. A TelR adatbázisa szerint a regisztrált nonprofit szervezetek száma ezer lakosra a HACS területén 2013-ban 9,6. Az elsősorban a településük szebbítéséért, közösséggé kovácsolásáért létrejött civilek mellett sem mehetünk el szó nélkül, hiszen a helyi társadalom érdekérvényesítése rajtuk keresztül tud optimálisan megvalósulni, ezen munkálkodik például többek között a Mindszentgodisáért Egyesület, a Vásárosdombóért Egyesület, a Mágocs Jövőéért Közalapítvány, a Gödrei Faluszépítő Egyesület, és a Bikali Faluvédő és Szépítő Egyesület. A különböző etnikumok, kisebbségek szerveződései is megtalálhatóak, mint például a Mázai Német Nemzetiségi Egyesület. Manapság amikor a közbiztonság kívánnivalót hagy maga után, a települések életének lényeges elemei a különböző polgárőr szervezetek, amelyek hasonlóan Mecsekpölöskéhez több településen is megtalálhatóak.

20

5. *A gazdaság helyzete:*

A komlói térség gazdasága a bányászatra és annak kiszolgáló tevékenységeire épült ki, s még ma is magán hordozza ennek jó és rossz örökségét. A térség a megye és az ország jelentős ipari térségei közé tartozott, és az ipari foglalkoztatottak arányát figyelembe véve még ma is oda tartozik. Mély hagyományai vannak tehát az ipari tevékenységnek, sok a jól képzett, több szakmával rendelkező munkaerő, a világgazdaságban húzóágazatnak számító gép- és alkatrészipar jelenléte a térségben, elsősorban Komlón kedvező adottságnak számít más térségekhez képest. Azonban a kistérség gazdaságilag meghatározó jelentőségű iparágának megszűnésével jelentkező problémákat a mai napig sem sikerült megfelelően megoldani. A gazdasági szerkezet a vegyes gazdasági struktúra jegyeit hordozza, ahol egyetlen ágazat jelentősége sem tekinthető meghatározónak, ugyanakkor – különböző mértékben – minden szektor (ipari, mezőgazdasági, szolgáltató) megtalálható. A térség megyén belüli fejlettsége az infrastruktúra, a foglalkoztatás, a jövedelemtermelés és fejlődési lehetőségek szempontjából közepes szintűnek tekinthető. Az ipari szerkezetváltás, a bányabezárások következtében magas munkanélküliséggel jellemezhető ipari depressziós térségként sorolták be a komlói kistérséget. A kistérségen belül különösen a Kelet Mecsek körzet foglalkoztatási helyzete kritikus, melyhez gyenge vállalkozási kedv is párosul.

Az utóbbi évtizedben drámai mértékben csökkent a gazdaságilag aktív népesség a térségben, mélyült a leszakadása az országon belül. A térséget tartósan magas munkanélküliség és még tartósabb inaktivitás jellemzi, ami különösen a közlekedési zsákhelyzetben fekvő és gettósodó apró- és törpefalvakat érinti. A rossz közlekedési helyzetű apró- és törpefalvakban élők elhelyezkedési esélyei a helyi és a kistérségi munkaerőpiacon a nullával egyenlők, mert nem keletkeznek új munkahelyek, vagy ha netán mégis, oda biztosan nem több éve munkanélküli embereket vagy kisgyermekes anyákat keresnek. A diplomások helyben való elhelyezkedési lehetőségei is korlátozottak. A távolsági munkavállalást alapvetően nehezítik az ingázás jelentősen megemelkedett költségei, a tömegközlekedés romló feltételei. A munkanélküli, inaktív emberek, ha el is szeretnék helyezkedni, falujában rekednek, immobillá válnak. S ahogy telik az idő, úgy romlik az egészség, kopik a munkavégzés képessége, a korábban megszerzett tudás, tapasztalat, a kooperációra való hajlam. A tartós munkanélküliek előbb vagy utóbb a helyi önkormányzatok szociális ellátórendszerének tartós klienseivé válnak. A térség példászerű és szomorú bizonyítékát nyújtja a területi, települési, képzettségi, munkaerőpiaci és etnikai hátrányok szétbogozhatatlan összefonódásának, egymást erősítő hatásának. A teljes foglalkoztatás biztonságának összeomlása először és jellemzően véglegesen az alacsony képzettségű, elértéktelenedett szaktudással rendelkező emberek szorította ki a munkaerőpiacról. A munkanélküliség előli legfontosabb menekülő útvonal az inaktivitásba vezetett, a korai, kedvezményes és rokkant nyugdíjazás sok ember egyetlen lehetősége maradt, de visszaút a munkaerőpiacra ebből az állapotból gyakorlatilag nem vezet. Az alkalmi munkalehetőségeket nyújtó vállalkozások száma alacsony, elsősorban a férfiak számára nyújtanak kiegészítő jövedelemszerzési lehetőséget (napszám az erdészetekben, építkezéseken, falusi portákon).

A munkanélküliség-képzetlenség-szegénység ezáltal újratermelődik. Generációkon átnyúló munkaerő-piaci, társadalmi integrációs esélyegyenlőtlenséget okoz. A jövedelmi viszonyok szempontjából a száz lakosra jutó adófizetők száma 40,4 fő, az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem pedig 375, 300 Ft. Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek átlagos száma 2522, 9 fő. Rendszeres munka jövedelemmel nem rendelkező aktív korúak aránya 47% a térségben, mely meghaladja a megyei (43,6%) és országos (33%) átlagot egyaránt. Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkező aktív korúak aránya 17% volt 2011-ben.

A térség gazdaságának hatékonyságát jelző mutatók közül az egy lakosra jegyzett tőke (106 500 Ft, 2013) az utóbbi évek adatait figyelve növekedett, ahogy az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték is (401 200 Ft, 2013).

A térség a legjelentősebb munkáltatói az önkormányzatok, (jegyzőségek, körjegyzőségek, önkormányzati fenntartású intézmények iskolák, óvodák). A megélhetés érdekében sok embernek kell ingáznia. Komlón, Pécsen, Dombóváron, Bonyhádon és Kaposváron vállalnak munkát, de ezek a települések sem tudják teljes mértékben a munkanélkülieket foglalkoztatni. A települések gazdasága nem erősödött meg annyira, hogy helyben tudja biztosítani a biztonságos megélhetést. A rendszerváltást követően a térség nagy foglalkoztatói kivétel nélkül felszámolásra kerültek. Ez potenciálisan nagy munkaerő mennyiséget szabadított fel. Az utódként megjelenő ipari cégek még az ingázás mellett is a munkaerő töredékét foglalkoztatják. A munkaerő felesleg felszívása a mai napig nem megoldott, tehát relatív nagy a munkaerő kínálat. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma az utóbbi 10 évben stagnált, míg a szektor részesedése a megyei és országos átlagot is jóval meghaladja. A mezőgazdaságban működő vállalkozások száma 159. A fémmezmunkálás és ipari összeszerelés szektorban foglalkoztatottak száma haladja meg még az országos átlagot, a gazdaság többi szektora az országos és megyei átlag alatt marad. Az ipari jellegű vállalkozások száma 288, a legtöbb vállalkozás természetesen a terciér szektorban működik, szám szerint 1684. A potenciális munkavállalók nagy része nem rendelkezik megfelelő alapismeretekkel a hiányszakmák elsajátításához, a munkamorál is problémát jelent. A vállalkozások döntő része mikro és kisvállalkozás, egyéni vállalkozó (626 fő) és őstermelő (609 fő). 100 fő feletti foglalkoztató elvétve akad. Regisztrált vállalkozások száma ezer lakosra 2011-től 119,4db-ra emelkedett. A vállalkozások relatív tőkehiányban szenvednek, hiszen a korlátozott piaci lehetőségek miatt a fejlesztésre minimális pénz jut. Az egy lakosra jutó iparűzési adó 10 600 Ft 2011-től. A kistelepüléseken lévő kereskedelmi vállalkozások a multinacionális cégek megtelepedésével párhuzamosan nehéz helyzetbe kerültek. A helyi nyersanyagok helyi feldolgozása alacsony szintű, így a mezőgazdasági, erdészeti termékek alacsony jövedelmezőség mellett kerülnek értékesítésre. A mikrotérségi központokban e feldolgozási tevékenység elkezdődött, azonban a minőségbiztosítási rendszerek előírásait a rendelkezésre álló tőke alacsony szintje miatt nehéz teljesíteni, hosszútávon fenntartani. A meglévő helyi termékek magas minőséget képviselnek, de értékesítésük nehézségekbe ütközik. A térség településeinek jelentős része rendelkezik falusi turizmus szolgáltatással, de ezek komfortfokozata fejlesztésre szorul. Minőségi turisztikai szolgáltatások aránya minimális, ezért az ehhez kapcsolt szolgáltatások fejlesztése indokolt. A magas kvalifikáltságot igénylő munkahelyek száma csekély. A vállalkozások többsége ezeket a munkaerőket nem tudja megfizetni. Maximum könnyelőkét tud foglalkoztatni, de már pályázatírára, szaktanácsadásra, vállalkozás irányításra nem tud igénybe venni szakembereket.

6. Összegzés:

A Mecsek-Völgység-Hegyhát Helyi Akciócsoport a Dél-Dunántúlon, három természetföldrajzi kistáj az Észak-Zselic, a Baranyai-hegyhát és a Völgység találkozási pontjánál helyezkedik el. A HACS Baranya megyében a komlói és sásdi térségben 45 települést érint, melyek közül három város (Komló, mint együttműködő partner), Mágocs és Sásd és 651,98 km² nagyságú területet fed le. A támogatásra jogosult lakónépesség száma 26 816 fő. A HACS működése a komlói és sásdi kistérséget, a járások szempontjából a komlói, hegyhát és a pécsi járásból Hosszúhetény települést érinti.

A térség koherens egysége az EMVA LEADER program segítségével valósult meg. Azonban az egység alátámasztásakor problémát jelent, hogy a két kistérség között mind társadalmi, mind pedig gazdasági szempontot figyelembe véve különbségek vannak. A gazdaság tekintetében például a szomszédos pécsi kistérség

a 2000-es évben fejlődő kategóriába volt sorolható, addig a komlói kistérség a stagnálóba, a sásdi pedig a lemaradóba. A 290/2014.(XI.26.) Korm. rendelet alapján a két járás szintén két különböző kategóriába került a komlói járás átmenetileg kedvezményezett, a sásdi járás pedig a komplex programmal fejlesztendő járások közé került. Demográfiai szempontból is komoly eltérést jelent, hogy a hegyháti járásban magasabb a roma etnikai kisebbséghez tartozó népesség és az alacsonyabban kvalifikált népesség száma.

A két kistérségben számos civil szervezet működik közre elősegítve a társadalmi kohézió érvényesülését és megvalósulását. Probléma, hogy a civil szervezetek között nem alakult ki hálózatosodás, gyenge az egymás közötti együttműködés, a tevékenység területi léptéke, pedig általában településen belüli, ritkább esetben kistérségi szintű. Fontos kapocs lehetne a turisztikai, közbiztonsági, kulturális, településfejlesztési, ifjúságvédelmi és esélyegyenlőségi feladatok ellátása mentén kialakult kohézió. Sajnos sok olyan civil szervezett van melyek csak formálisan működnek, vagy csak egy-két feladatot látnak el. Legtöbb szervezetben csak néhány ember dolgozik, azt is munka mellett, társadalmi munkában.

22

4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések

Elmondható, hogy a 2007-2013 LEADER program végrehajtása a többször módosított HVS-ben foglaltaknak megfelelően alakult. Hiszen a pályázati kiírások célterületek adottak voltak, pályázatok érkeztek, a fejlesztések, projektek megvalósultak. Előfordult, azonban az is, hogy alulról jövő kezdeményezés mégsem tudott megvalósulni. Ezeknek jórészt az időközben történt jogszabály változások tettek keresztbe. Gondolok itt az építésügyi, adójogszabályok, kistermelőket, őstermelőket, falusi vendégfogadókat érintő szabályozások megváltozására. Egy állandóan változó jogszabályi rendszerben a pályázó óriási veszélynek van kitéve. Amit ma bevállalna nem tudni, hogy holnap hogyan fogja betartani. A fejlesztési források állandó változása, nem tette lehetővé, hogy a program egészére vonatkozóan átfogó fejlesztési irányokat jelöljünk ki. A plusz fejlesztési források természetesen pozitívan érintették a HACS-ot és a pályázót is, azonban az átfogó tervezés lehetőségét elvették tőlünk.

Az alapelvek – melyek a fejlesztési módszer elemeinek is tekinthetők – a Mecsek-Völgyiség-Hegyhát egyesület térségében három fő cél elérését kívánták biztosítani:

1. A területi különbségek csökkentése: a LEADER térség egy LHH és egy hátrányos helyzetű kistérséget foglal magában, emellett több, a térségen belüli település tekinthető kifejezetten periférikus helyzetűnek (sokszor a zsák jelleg következtében) és társadalmi szempontból hátrányosnak (igen magas roma lakosság mellett). Az akciócsoport a fejlesztési célok, illetve az értékelési szempontrendszer kialakítása során következetesen érvényesíteni kívánta azt a célt, hogy ezek a források hozzájárulhassanak a meglévő – és igen jelentős – térségen belüli különbségek mérsékléséhez. Mindennek sikeréhez a LEADER forrásai rendkívül csekélyek voltak, a 3. tengely kötött, központilag és az MVH által meghatározott felhasználási rendszere nem biztosított kellő mozgásteret, a Strukturális Alapok és az EMVA között pedig az elhatárolás volt a legfontosabb szempont, nem pedig a szinergiák keresése.
2. A térségi versenyképesség növelése: a térség vállalkozói reális és a térség versenyképességét növelő innovatív elképzelésekkel fordultak az akciócsoportokhoz, illetőleg a különböző fórumok során ilyen fejlesztési célokat fogalmaztak meg. Mindezekből kevés valósulhatott meg az alábbi okok miatt:
 - rendkívül bürokratikus, hosszadalmas ügyintézés;
 - az akciócsoport munkatársainak más irányú lekötöttsége (kifizető ügynökségi feladatok ellátása);

- a rendelkezésre álló csekély források nem érték el azt a kritikus tömeget, amelyek a szükséges menedzsment segítség mellett képesek lettek volna a térség gazdaságát növekedési pályára állítani;
3. A társadalmi, demográfiai negatív folyamatok mérséklése, megfordítása, a helyi közösségek erősítése, szervezése újjáépítése: a helyi akciócsoportok alapvető feladata a helyi közösségek és benne az egyes szereplők (természetes személyek, vállalkozások civil szervezetek) olyan típusú segítése, motiválása, melynek következtében az egyes szereplő közösségben képes gondolkodni és cselekedni. Mindaddig, amíg a negatív folyamatokat fenntartó, vagy erősítő tudatrendszer megváltoztatására nem kerül sor, addig – az egyébként roppant szabályosan – felhasznált forrás minden egyes forintja Dunába öntött víz. Ez az, amire teljesen alkalmatlan a központi ágazati fejlesztési rendszer, ez az, amire kizárólag a helyi fejlesztés lehet alkalmas.
- A sikerhez itt is szükséges a megfelelő létszámú, felkészültségű és elhivatottsággal rendelkező menedzsment, amelynek a kapacitásait nem kötik le rendszeridegen feladatok. További feltétel a szükséges forrás rendelkezésre állása.
- Térségünk falvainak lakossága folyamatosan és egyre gyorsuló ütemben csökken. A közösségszervezés esetén több eredményt sikerült elérni, amelyet a különböző hálózatok (pl.: méhészek), vagy csoportok (helyi kézművesek) együttműködése, közös megjelenése fémjelez.

A hozzáadott érték, amelyet a LEADER-en keresztül szándékozott a HACS elérni:

- a kis lélekszámú települések fejlesztési elképzeléseinek támogatása (más forrásból egyáltalán nem jutottak támogatáshoz);
- a pontszerűen működő gazdasági szereplők (esetünkben méhészek) együttműködésének hálózatszerű kialakítása, elsődlegesen az értékesítés területén, melynek következtében magasabb ár, másfajta kiserelés mellett, jelentős hozzáadott értéket biztosítva képesek termékeiket a piacon értékesíteni.
- a LEADER akciócsoport kapott támogatást olyan program megvalósítására, ahol roma származású menedzsment alkalmazhattunk, aki a roma lakosság helyzetbe hozását kívánja elérni HACS támogatás mellett.
- térségi szemléletű (együtt)gondolkodás megindulása, melyet korábban a többcélú kistérségi társulások sem voltak képesek megfelelően kialakítani.

A helyi, járási szintű fejlesztések eredményesen, hatékonyan, gyorsan, rugalmasan kizárólag a LEADER típusú fejlesztések mellett valósíthatók meg, nyilvánvalóan a LEADER alapelvek mentén. (Központi program nem fog helyi hálózatokat kialakítani, nem fog motiválni, tanácsot adni a kezdő vállalkozónak, nem fogja a helyi romákat kis körben tanítani, szocializálni a helyiek bevonása mellett, stb.)

Járási, kistérségi szinten egyedül a helyi akciócsoportok működtek a fejlesztéspolitika legkisebb területi szerveiként, melyeket sem az agrár, sem a Strukturális Alapokhoz kapcsolódó intézményrendszer nem tudott/kívánt megfelelően hasznosítani. A LEADER program elsozvasztása mellett erre a jövőben már nem is lesz lehetőség, a megyei, de különösen a központi programok pedig nem lesznek képesek orvosolni a helyi problémákat és különösen nem lesznek képesek felkarolni a helyi kezdeményezéseket.

Szükséges hangsúlyozni, hogy a LEADER elvek gyakorlatba történő átültetése, alkalmazása hosszú folyamat. A rendszerváltás hazánkban 1990-ben megtörtént, mégsem működik tökéletesen a demokrácia sem helyi, sem pedig központi szinten. A LEADER ehhez képest sokkal rövidebb múltra tekinthet vissza, ennyi idő alatt nem lehet csodát várni, ennyi idő alatt az emberek gondolkodásmódja nem fog megváltozni, új generációk sem nőnek fel ez alatt. Ugyanakkor a LEADER szemlélet a helyi demokratikus fejlődés egyik sarokköve is lehetne, amennyiben a központi kormányzat minimális jelentőséget és szerepet tulajdonítana a többszintű kormányzás és a partnerség elvének. Ez a LEADER program intézményesítése óta nem sikerült és a jelek szerint erre egyre kisebb az esély.

A projektfejlesztés során igyekeztünk az innovatív típusú kezdeményezéseket támogatni. Ez azt jelenti, hogy nem kívántuk támogatni az ötven vendégház mellé az ötvenegyedik létrehozását. Azt kívántuk elérni, hogy az ötvenegyedik, valamilyen hozzáadott értéket tudjon biztosítani. Ez tudatos projekt fejlesztéssel többnyire eredményes is volt, de önmagában még nem jelentett különleges innovációt.

24

Akciócsoportunk tovább kívánja erősíteni a partnerség elvét, mert meggyőződésünk, hogy kizárólag a szférák közötti együttműködés további erősítése vezethet olyan eredményre, amely képes a térség és a települések vállalkozásai, civil szervezetei és önkormányzati képviselő-testületei közötti kapcsolatot erősíteni. Meggyőződésünk, hogy az individuálisan elkülönülő fejlesztések helyett a megerősített együttműködésen alapuló, jó esetben hálózatosodó kapcsolatok képesek a helyi gazdasági szereplők számára a hozzáadott értéket is biztosító, térségi, országos, vagy akár nemzetközi szintű (mert erre is van példa) versenyképességet biztosítani.

Akciócsoportunk továbbra is törekszik újabb (HACS területén belül, ill. kívül) hálózatok kialakítására, illetőleg a meglévők fejlesztési elképzeléseinek támogatására. Ezt a különböző területi (TOP) és ágazati források térségbe történő csatornázása mellett szeretnénk biztosítani, mivel a VP források erre érdemi lehetőséget nem biztosítanak.

4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások

1. Külső koherencia, kiegészítő jelleg

A Vidékfejlesztési Program (VP):

- VP3-16.4.1-16 sz., az Együttműködések támogatása a rövid ellátási láncok és a helyi piacok kialakításáért, fejlesztéséért és promóciójáért című pályázat keretében célunk a helyi termelők, élelmiszer előállítók számára a piacra jutás elősegítése, értékesítési lehetőségeik növelése. Térségünkben jelentős hagyományai vannak a háztáji növény- és állattartásnak, valamint gyümölcstermelésre természeti adottságaink kiválóak. Számos fórumot, találkozót szerveztünk annak érdekében, hogy a helyi termelők, kézművesek helyzete javuljon.
SWOT: IV/28.

Egyéb VP pályázati kiírások révén szeretnénk szakmai segítséggel, támogatással, a térség szereplőit forráshoz juttatni. Ezek az alábbiak:

Helyi termelők és helyi termékek piacra juttatása érdekében:

- VP2-4.1.1-16 Állattartó telepek korszerűsítése,
- VP2-4.1.3-16 Kertészet korszerűsítése ültetvénytelepítés támogatása, öntözés lehetőségének kialakításával, továbbá mezőgazdasági esőkárra vagy tavaszi fagykár megelőzésére szolgáló beruházások,
- VP2-4.1.3-16 Kertészet korszerűsítése gyógy- és fűszernövény termesztés fejlesztése

- VP2-6.1.1-16 A fiatal mezőgazdasági termelők számára nyújtott induló támogatás
- VP2-6.3.1-16 Mezőgazdasági kisüzemek fejlesztése
- VP3-4.2.1-15 Mezőgazdasági termékek értéknövelése és erőforráshatékonyság elősegítése a feldolgozásban
- VP3-16.4.1-16 Együttműködések támoatása a rövid ellátási láncok és a helyi piacok kialakításáért, fejlesztéséért és promociójáért
- VP4-11.1.1-11.2.1-15 Ökológiai gazdálkodásra történő áttérés, ökológiai gazdálkodás fenntartása
- VP6-6.2.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek elindításának támogatása – mezőgazdasági tevékenységek diverzifikációja, mikrovállalkozás indítása
- VP6-6.4.1-16 Nem mezőgazdasági tevékenységek beindítására és fejlesztésére irányuló beruházások támogatása
- VP6-7.2.1.3-16 Külterületi helyi közutak fejlesztése, önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításhoz, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése
- VP6-7.4.1-16 Jármű- és eszközbeszerzés: köz- és vagyonbiztonságot szolgáló fejlesztések, falu – és vagyonbiztonságot szolgáló fejlesztések, falu- és tanyagondnoki szolgálat fejlesztése jármű és eszközbeszerzéssel
- VP6-16-3.1-16 Kis gazdasági szereplők létrehozott együttműködések , beleértve a turisztikai együttműködések
- Kisméretű terményszárító és tisztító korszerűsítése, kisméretű terménytároló építése, korszerűsítése
- Trágyatárolók építése és korszerűsítése

Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program (KEHOP) kapcsolódási pontjai:

- KEHOP-1.6.0 - Katasztrófavédelmi rendszerek fejlesztése
- KEHOP 2.5.1 prioritási tengely: Energiahatékonyság növelése, megújuló energiaforrások alkalmazása

SWOT: I/18.

GINOP 1. prioritási tengely: Kis – középvállalkozások versenyképességének támogatása

SWOT: III.

GINOP 4. prioritási tengely: Energia

SWOT: I/18.

GINOP 5. prioritási tengely: Foglalkoztatás

SWOT: III.

GINOP 8. prioritási tengely: Pénzügyi eszközök

SWOT: III.

TOP-5.1.1-15: SWOT IV.

EFOP 1.7: SWOT IV.

1. HÁZ: felújítás,
2. ÉLETMÓD: életvezetési tanácsok, képzések, felzárkóztatás, régi szakmák, gyakornoki program, pályaválasztás.

LEADER COMPETITIONS: több szinten történő versengés: coach + mezőgazdaság + pályázat írás – tudást kap. Versenyfelhívás! Helyi Értelmisségi Klub: a térségben, kistelepüléseken megkeresni azt az értelmisségi közösséget, amelyre még lehet építeni, egyrészt példaértékű a tevékenységük, másrészt a velük való találkozás motiválja a helyi fiatalt, ill. a munkanélkülit.

NATÚRPARK és a természetközelség:

- helyi programok megvalósítása, erdei iskolával való kooperáció, a kistelepülésekre a programok kivitele, iskolák és óvodák bevonása, (hosszúhetényi tájház projekt adaptálása, vagy jó gyakorlatként való bemutatása).

SUPERRVOMEN program:

- a térségi, helyi identitástudattal rendelkező sikeres nő, jó példakép bemutatása. Nők szerepe a vidéken, és a XXI. században.
3. KERT: bartel-csere, szívesség-bank, mezőgazdaság, csipkebogyó, őstermelő, szoc. szöv. , gyakornoki program, multik felkeresése a termék értékesítése kapcsán (unikális termékVS hagyományos termék).

MVHE-HÉK Program – MINDEN generációt érintve!

2. *A HFS tartalmát befolyásoló fejlesztési prioritások/beavatkozási területek/jelentős projektek,*

A megyei program részét képezi a vidékfejlesztés, ennek kapcsán a LEADER és a megyei koncepció ki is egészíti egymást.

A Baranya megyei területfejlesztési koncepció tartalmazza kerékpárút létesítését Magyarországon, Mecsekpölöske környékén, valamint egy kisebb kiterjedésű útszakaszt Oroszló határában, valamint térségünkben még a Zengő program kerül megvalósításra Hosszúhetény településen.

A települési esélyegyenlőségi tervek tekintetében, a kisebb infrastrukturális fejlesztésekhez tud hozzájárulni a LEADER, valamint a különböző események, programok megvalósításához.

3. *A HFS tartalmát befolyásoló, a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok, szolgáltatások*

Szükséges, hogy a Natúrparkok működésének négy alappillére mentén erős, vagy gyengébb, helyi szövetségek alakuljanak ki ma Magyarországon, mert az egy szervezet, amely mindenhez ért el, sem a Vidékfejlesztésben, sem a Natúrpark címbirtokos szervezetek esetén nem helytálló. Javasoljuk a feladat megosztásos, munka platformos megközelítést, a munkaszervezeti erőforrások összehangolását, közös célok megfogalmazását.

Natúrparki modell IV. pillér – Vidékfejlesztés: Teljes egészében átvállalható, delegálható feladat a HACCS munkaszervezetéhez, rendszeres, szoros, vezető, vagy vezető testületi egyeztetések mentén.

Az alábbi natúrparki célok, fejlesztési irányok illeszthetők a HFS-hez:

- I. Községfejlesztés
- II. Helyi gazdaság környezettudatos fejlesztése
- III. Natúrparki szemléletformáló akciók, programok támogatása
- IV. Natúrparki települési rendezvények támogatása
- V. Térségfejlesztői vállalkozások, önkormányzati szervezetek támogatása

Szoros az együttműködés a környékbeli Mecsek Hegyhát TDM szervezet és a Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület között. A TDM szervezet feladata nem a térségbe hozni a turistát, hanem információval ellátni.

27

Együttműködés az alábbi területeken képzelhető el:

Elektromos kerékpárkölsönző kialakítása.

Túrák szervezése.

A helyi turaútvonalak bővítése, ill. ha szükséges újak kiépítése (Zöld út). Ezekhez kapcsolódó eszköz fejlesztés: táblázás, + az országos túraútvonalakoz kapcsolódni.

Mecsekerdő Zrt-vel való közös kapcsolat kiépítése, továbbfejlesztése.

Helyi termelő útvonal kialakítása: térképpel, termelővel, bemutató műhellyel, portékával.

Biztos Kezdet Program, Gyerek Esély Program a Hegyháti Járás területén a 2007-2013-as időszakban több település összevonásával valósult meg. Elnökségi tagunk Kőműves József ezekben a programokban szervesen közreműködött és a továbbiakban is fog, így a közvetlen kapcsolat biztosított. Kiegészítő programokkal tudunk a LEADER program révén segítséget nyújtani a két említett program számára (eszközbeszerzés, rendezvények, stb.) További kapcsolódási pontot jelent az EFOP 1.7, mely révén az egyeztetések, műhelymunkák már elindultak. A Hegyhát Járás területén élő hátrányos helyzetű gyermekek mind a három programban érintettek lesznek. Fontos, hogy ezek a programok egymást kiegészítsék, és segítsék, ne egymás ellen dolgozzanak.

Bejárható Magyarország „gerinc-útvonalak fő célja az egészséges életmódra nevelés, az igény megteremtése a szabadidő hasznos eltöltésére, valamint a hazai turizmus fejlesztése. Ezek kapcsán a térségünket átszelő lovas túraútvonalhoz tervezünk kapcsolódási pontot kialakítani, ill. támogatni a lovasturizmust térségünkben. Két településen, Szászváron és Komlón terveznek lovasturisztikai szolgáltatásbővítést a HACS területén belül.

HACS-unk a megyei foglalkoztatási együttműködésben, paktumban való részvételre javaslatot terjesztett be, a helyi termék- vagy szolgáltatásfejlesztéshez kapcsolódóan. Együttműködési lehetőségek:

- Olyan tevékenységek támogatása, amelyek a program célcsoportjának kíván foglalkoztatási lehetőséget biztosítani, alapvetően a település sajátosságaira építve és a célcsoport képességeinek, ambícióinak, mobilitási hajlandóságának figyelembe vétele mellett (az I. pont alatti példa alapján).
- Térségbeli jó gyakorlatok átadása, helyi és kézműves termékek előállítására vonatkozóan (szappangyártás, gyümölcsfeldolgozás, stb.)

- A közösségi tervezés módszerével az egyes (többeket érdeklő helyi termékcsoporthoz) termelésének, feldolgozásának, piacra vitelének megtervezése és szervezése.
- A piacképes termékeket előállító hagyományos mesterségekkel való megismertetés, illetve ezek újra élesztése, mivel többségük már nem létezik a térségben (kosárfonás, seprű készítése, stb.).
- Jó gyakorlatok átvétele – országos jó példák (energiafűz termesztése Miskolc térségében, Cserdi-roma lecsó gyártása, stb.) szakértői támogatással a térség erősségeit jelentő halastavakban rejlő lehetőségek feldolgozása.
- Hagyományos roma ételek, tevékenységek (punya, bogysós gyümölcs -, gombagyűjtés) átültetése a XXI. századba – szervezett keretek között, más típusú felhasználás.
- Gyógynövény feldolgozásban való közreműködés: termesztés + hozzáadott érték képviselése (csomagolás, egyéb feldolgozási formák).
- Országos hálózatosodás,
- Képzés: gyümölcsfeldolgozás, szappan készítés technológiájának elsajátítása, kosárfonás, seprűkészítés, foltvarrás, fafaragás stb. helyi kézművesek, termelők segítségével.
- Integrátor hálózat kialakítása lehetőségeinek kidolgozása, helyi kis és közép vállalkozások bevonásával.
- Szociális szövetkezetek esetleges létrehozása, a meglévő térségi szövetkezetek bevonása a programban, munkaerőigényük feltérképezése, célzott képzések megvalósítása. Regionális, országos partnerségek kialakítása, fejlesztése.

4.4 SWOT

SWOT (természeti) analízis I:	
Erősségek	Gyengeségek
I/1. jelentős természeti értékek I/2. jelentős biotermék készlet I/3. Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet I/4. védett arborétum (Püspökszentlászló) I/5. falusi turizmus hagyományai jelentősek I/6. nagy mennyiségben előforduló agyag I/7. termálvizek jelenléte I/8. magas erdőborítottság I/9. éves átlagban magas a napsütéses órák száma	I/10. felszíni/felszín alatti vizek ipari szennyezettsége, magas nitrát tartalom I/11. talajvíz készlet emberi fogyasztásra alkalmatlan I/12. mezőgazdaság szempontjából gyenge minőségű földek
Lehetőségek	Veszélyek

I/13. napsütéses órák számának növekedése (napenergia hasznosítása) I/14. napsütéses órák számának növekedése (idegenforgalom) I/15. napsütéses órák számának növekedése (mezőgazdaság)	I/16. extrém esőzések következtében a patakok kiöntésekor szennyezőanyag kerülhet a vízbe I/17. erdővágás I/18. Völgyégi-patak medrének rendezetlenségéből, adódó problémák
---	---

SWOT (társadalmi) analízis II.

Erősségek	Gyengeségek
II/1. az alkalmazásban állókon belül magas az egyetemi végzettséggel rendelkezők aránya II/2. jelentős a civil szervezetek száma – elsősorban a komlói járás területén II/3. hagyományőrző rendezvények növekvő száma II/4. jelentős kulturális értékek, hagyományok II/5. épített örökség jelentős a térségben	II/6. elöregedés II/7. népességfogyás II/8. a térség népességmegtartó ereje gyenge II/9. a középfokú és felsőfokú végzettségűek aránya jóval elmarad a megyei átlagtól II/10. a magasabb végzettséget igénylő munkahelyek száma nem bővült II/11. magas munkanélküliség II/12. kedvezőtlen korösszetétel II/13. alacsony képzettségű munkavállalók nagy száma II/14. hátrányos helyzetű lakosság (főleg roma kisebbség) nagy aránya
Lehetőségek	Veszélyek

II/24. Közeli egyetemi és szakképző központok képzési kínálatának kedvező alakulása II/25. közmunkaprogramok társadalmi integrációt segítő hatása	II/23. roma kisebbség reintegrációs hajlandósága II/25. külföldi munkalehetőségek kedvezőbbek a fiatal munkavállalóknak II/26. a külső fejlesztési programok nem szolgálják elégséges mértékben a társadalmi felzárkózást.
SWOT (gazdasági) analízis III.	
Erősségek	Gyengeségek
III/1. turisztikai látványosságok, nevezetességek III/2. sok a jól képzett, több szakmával rendelkező munkaerő, elsősorban a komlói járás területén III/3. számítógép és alkatrészipar jelenléte a térségben Komlón III/4. Komlói ipari park jelenléte III/5. a városra épülő élelmiszeripari klaszter fejlettsége III/6. a város-vidék élelmiszerellátási kapcsolatai fejlettek III/8. jelentős árbevétellel rendelkező mezőgazdasági vállalkozások jelenléte IV/9. A bikali Puchner Kastélyszálló és élménybirtok turisztikai vonzereje	III/10. helyi vállalkozások és szolgáltatói szektor gyengesége III/11. feldolgozó ipar hiánya III/12. az önkormányzatok anyagi nehézségekkel küzdenek III/13. nem megfelelően kihasznált turisztikai potenciál III/14. a bányászat megszűnésével jelentkező problémákat a mai napig nem sikerült megoldani III/15. magas munkanélküliség III/16. ipari depressziós térség(ek) III/17. gyenge vállalkozási kedv III/18. külföldi tőke megjelenése nem jelentős III/19. Fejlődőképes centrumoktól való távolság III/20. A Komlói járás fejlettségi besorolása

	III/21. A mezőgazdasági nagyvállalkozások foglalkoztatási hatása gyenge III/22. közmunkaprogramoktól való függés III/23. közmunkaprogramok (helyi mezőgazdaságot érintő) piactorzító hatása
Lehetőségek	Veszélyek
III/24.. vállalkozások csábítása a térségbe III/25. munkahelyteremtés III/26. munkaerő piacképes képzése III/27. külföldi tőke vonzása (nem csak a terciér szektorban) III/28. kisebb földeken folyó mg-i termelés integrációja III/29. új zöldmezős beruházások a sásdi ipari parkba III/30. helyi vállalkozások és a szolgáltató szektor beruházásainak támogatása III/31. turisztikai vonzerő fejlesztése III/32. a meglévő szociális szövetkezetek hálózatba szervezését, ill. újak létrehozásának támogatását III/33. helyi termékek erősítése, polcrendszer kialakítása a kereskedelmi egységekben III/23. élményszolgáltatás, ökoturizmus iránti igény növekedése	III/39. Baranya megye általános gazdasági lemaradása III/40. Hitelezői és befektetési döntéshozók területi/ágazati preferenciája (hitelezési hajlandóság, kockázattudatosság) nem változik III/41. a térségi jövedelemszint tartósan alacsony szintje korlátozza a tudatos vásárlói réteg bővülését. (versenytársak (multik) tartósan alacsonyabb árak elérésére képesek)

III/35. ökológiai gazdálkodás termékei iránti keresletnövekedése III/36. az egészségturizmus fejlődése (tisza levegő, a természetes vízfolyások) III/37. közmunkaprogramok (csekély) jövedelmi hatásai III/38. nemzetközi kapcsolatok, tapasztalatcserék keretében szerzett jó gyakorlatok adaptációja	
---	--

Hegyháti Járás SWOT analízis IV.	
Erősségek	Gyengeségek
IV/1. új kerékpárút IV/2. fémfeldolgozással foglalkozó vállalkozások szerepe átlagon felüli IV/3. IV/4. mezőgazdasági művelésre alkalmas területek aránya jelentős IV/5. nagyszámú szabad munkaerő jelenléte	IV/6. zsáktelepülések: nehezítik az infrastrukturális fejlesztéseket IV/7. kevésbé aktívak a civil és önkormányzati szféra képviselői IV/8. beszűkült munkaerőpiac IV/9. tartós inaktivitás IV/10. az 500 fő alatti népességű települések és a nagyobb lélekszámú városok közötti fejlettségi különbségek IV/11. számos településen hiányos közmű (szennyvízelvezetés)

	IV/12. közüemi szennyvízhálózatba bekötött lakások aránya a legtöbb településen 0% (KSH,2008) IV/13. romák kimagaslóan magas aránya a térségben IV/14. helyközi közlekedés nem megfelelő V/15. az alap- és középfokú oktatás eredményességében visszaesés tapasztalható IV/16. a kisebb falvakban a közintézmények állapota IV/17. rossz közlekedési infrastruktúra IV/18. a rendelkezésre álló szabad munkaerő képzettségének alacsony színvonala
Lehetőségek	Veszélyek

IV/19. külső komplex programok során infrastrukturális és humán erőforrás fejlesztési programok megvalósulása	IV/25. környező centrumok (Pécs, Kaposvár, Dombóvár) gazdaság stagnálása
IV/20. az egészségturizmus és szelíd turizmus iránti igény növekedése (tisztá levegő, a természetes vízfolyások)	IV/26. a térségi elvándorlás az elkövetkezendő években felerősödik
IV/21. közmunkaprogramok (csekély) jövedelmi hatásai	IV/27. a roma lakosság aránya az összlakosságon belül még tovább növekszik
IV/22. nemzetközi kapcsolatok, tapasztalatcserék keretében szerzett jó gyakorlatok adaptációja	IV/28. a rendelkezésre álló munkahelyek száma még tovább csökken
IV/23. új zöldmezős beruházások a sásdi ipari parkban	IV/29. az egy főre jutó átlagjövedelem csökken
IV/24. térségen kívüli (országos) civil szervezetek támogató tevékenysége a térségen belül	IV/30. zsáktelepülések tovább szegregálódnak

4.5 Fejlesztési szükségletek azonosítása

A rendelkezésre álló LEADER-forrás nagyívű célok kitűzését, jelentős forrásokat igénylő beruházások, fejlesztések megvalósítását nem teszi lehetővé. A szükségletek azonosítása során is arra kell törekedni, hogy a legfontosabb szükségleteket definiáljuk, a rendelkezésre álló kapacitás messze nem elegendő ahhoz, hogy a SWOT-elemzésben megfogalmazott valamennyi gyengeséget megszüntessük és a jelzett veszélyeket elkerüljük. Ez prioritások megfogalmazását, célhierarchia kialakítását is feltételezi, de ennél is fontosabb, hogy az együttműködések, a hálózatosodás erősítésére kell helyoznunk a hangsúlyt. Kiemelten fontosnak tartjuk az aktivitás erősítését, a helyi lakosok (különösen a fiatalok és a vállalkozók) aktivizálását, bevonását a közösségi programokba, a társadalmi tőke erősítését a térségben. Ez érdemben járulhat hozzá a szükséges szinergiák felismeréséhez is működésbe hozásához.

A SWOT-mátrixban azonosítottuk a térség erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit és a fennálló veszélyeket. Az Akciócsoport tapasztalatai, a térségi fórumok is segítették a célstruktúra kialakítását. Fentiekkel összhangban a legfontosabb célok eléréséhez nélkülözhetetlen szükségleteket az alábbi hat pontba foglaljuk össze.

1. Együttműködési kultúrát (képességet) fejlesztő keretek kialakítása, megerősítése

A gyengeségek között találjuk a leszakadó, demotivált társadalmi csoportok jelenlétét, a tőkehiányt, a mérsékelt aktivitás úgy a civil, az önkormányzati, mint a vállalkozói szektorban, a gazdasági szereplők közötti koordináció hiányát. A veszélyek között az elvándorlást, ami jellemzőn a képzetlenebb, aktívabb, fiatalokat

érinti. Ezeket a folyamatokat az erősségekre (szelíd turizmus adottságai, örökség, vállalkozói kultúra hagyományai) és a lehetőségekre (helyi termékek felértékelődése) építve ellensúlyozni lehet.

Koordinált helyi gazdaságfejlesztés

A térségben megtalálhatóak a komoly hagyományokkal rendelkező helyi termékek. Lehetőséget látunk ezek további fejlesztésében, ehhez a belső piac megteremtése, a belső erőforrások optimális kihasználása feltétlenül szükséges. Ezért támogatjuk a helyi gazdaság fejlődését az alapanyag előállításától a feldolgozáson át a piacra jutásig. A koordinált helyi gazdaság hozzájárulhat a munkanélküliség csökkenéséhez, a térség vonzóbbá válhat a külső befektetők, és az aktív helyi lakosság számára, segítve a helyben boldogulást, a népesség megtartását.

Társadalmi tőke és közösségi aktivitás erősítése

A közösségi aktivitás ugyan erősödött az elmúlt években, de elmarad a kívánatostól. Több településen még gyenge az önszerveződés, a közösségi aktivitás, kritikusan alacsony a település, a közösség ügyei iránti érdeklődés, hiányzik a kompetens, kreatív, dinamizáló kulcsemberek, a megfelelő közösségi tér is. A különböző (közösségi) programok segítik az aktivitás erősödését. A lehetőségeket kihasználni, a veszélyeket elkerülni az ún. társadalmi tőke tudatos fejlesztésével is lehet: a szinergiák, pozitív externáliák mozgósításával, az együttműködések segítő kooperációs formák népszerűsítésével és támogatásával.

A helyi gazdasági szereplők hálózati együttműködésének erősítése

A pontszerű, együttműködések nélküli vállalkozások méretgazdaságossági és kapacitásproblémák miatti problémáira kínál megoldást olyan integrátori program feltételeinek kialakítása, amelynek vannak hagyományai a térségben. Ehhez szükséges fejleszteni a (közös) piacra jutás lehetőségeit, a közös feldolgozó kapacitások kialakítását, erősíteni a térségi marketinget, bővíteni a kapcsolódó szolgáltatások körét, népszerűsíteni a REL különböző formáit.

2. A képzett fiatalok megtartása

A fiatalok jelentős elvándorlását a munkahelyek hiánya (vagy az alacsonyabb kereseti lehetőségek), az erodálódó lokális identitás erősíti. Ugyanakkor léteznek olyan helyi civil szervezetek is (hagyományőrző, közösségfejlesztő), amelyek megerősítésével az erodálódás folyamata megállítható. A feldolgozóipari fejlesztések munkahelyteremtő és vállalkozásösztönző hatása szintén kedvező folyamatokat indíthat el.

Az aktív helyi fiatalok esetében nagyon fontos a vidék értékeinek újra felfedezése, a hagyományok ápolása, de aligha lehet sikeres a helyben tartásukért tett erőfeszítések sora, ha ez nem a termelési és turisztikai programokkal összhangban történik. Szükségesek ehhez a helyi lakosság komfortérzetét is javító beruházások, melyek hozzájárulnak a helyi identitástudat, illetőleg a turisztikai vonzerő növekedéséhez.

Szükséglet mutatkozik olyan programok kidolgozására és megvalósítására, amelyek a felnőtté válásig segítik a fiatalokat a helyi értékek megismerésében, amelyek erősítik a helyi kötődést, elősegítik hogy jövőjüket és boldogulásukat is a térségben képzeljék el. Ehhez a jelenleginél szélesebb körben szükséges kulturális és sport programokat kialakítani, elérhetővé tenni.

3. Munkahelyteremtés, vállalkozásfejlesztés reális igényei

Térségi gazdasági potenciál megerősítése nélkül a kitűzött célok többsége nem elérhető. Ezért is szükséges a vállalkozások fejlesztése, a helyi vállalkozások bevonása a gazdaságfejlesztésbe, de nem kerülhető el a munkaerő piaci integrációt szolgáló foglalkoztatás feltételeinek támogatása sem (amely a leghátrányosabb helyzetű csoportok támogatásához kapcsolódó feladat), de ehhez is jórészt a vállalkozói szféra megerősítésére van szükség. A térség természeti adottságai a szelíd turizmusnak kedveznek, jelen vannak az élményszektor alapjai, mindez lehetőséget kínál a kisléptékű termelő és szolgáltató mikro- és kisvállalkozások fejlesztésére.

Turisztikai kínálat hálózat jellegű erősítése

A meglévő kínálat minőségében, attraktivitásában és mindenekelőtt a pontszerű szolgáltatások összekapcsolásával szükséges a kedvező adottságokat kihasználni. A turisztikai trendek a térség számára lehetőséget jelentenek: a vidéki környezet, a speciális, helyhez köthető gasztronómiai és egyéb élmények jelentősége növekszik a keresleti oldalon. Ezek kihasználásához erősségeink adottak, a szervezettségben szükséges erősíteni. A turisztikai kínálatban a kézművesek, helyi termelők szerepe növelhető. Mindezek marketing háttérét és infrastrukturális feltételeit szükséges fejleszteni, de ismételten nagy hangsúly van a térségi együttműködésen alapuló fejlesztéseken, koordináción.

Helyi termékek helyi feldolgozása – feldolgozóipari kapacitások fejlesztésének igénye

Az egyéni termelők termékeinek közös feldolgozása a hozzáadott értéket növeli, motivációt jelenthet a termelés növeléséhez és a feldolgozóipari létesítményeknél néhány fős munkahelyteremtés is megvalósul.

Alternatív energia

Az alternatív energiaforrások iránti igény megjelenik mind a civil, mind a vállalkozói, mind pedig az önkormányzati szereplők körében. Az eddigi fejlesztési lehetőségek csak csekély mértékben járultak hozzá az igények kielégítéséhez.

4. Közbiztonság javítása

A lakosság és a vállalkozások részéről igény jelentkezik a biztonságos élettér kialakítására. A települések helyi értékeinek megóvását szem előtt tartva, szükségessé vált a település szintű közbiztonsági illetve vagyonvédelmi rendszer fejlesztése, térfigyelő kamerák kiépítése.

5. A leghátrányosabb társadalmi csoportok segítése

Az érintettek életvitelének megváltoztatására irányuló erőfeszítések, a szemléletformálás, a depriváltságból való kimozdításuk nem csak a társadalmi szolidaritás morális követelményei miatt szükséges. Munkaerőbázist jelenthet a későbbi fejlesztésekhez, életkörülményeik javítása hozzájárul a térség vonzerejének megőrzéséhez, segíti a népességmegtartást és a közbiztonság javulását is eredményezheti.

6. Képzés szükségessége

A térségben magas az alacsony képzettségű lakosok száma, de problémát jelent a munkaerő képzettségi struktúrája is. A képzés komplexen értelmezendő: szinte minden szükséglet elemhez kapcsolódó alapszükségletként. Abból a SWOT-mátrixban is megfogalmazott gyengeségből indul ki, hogy a rossz képzettségi struktúra, illetve az alacsony képzettségi szint számos probléma alapvető oka. Szükség van ezért

- pályaaorientációs programokra,
- tanulástechnikai tréningekre,
- klasszikus munkaerőpiaci képzésekre,
- társadalmi beilleszkedést segítő programokra,
- készségfejlesztő programokra,
- speciális, vállalkozóknak tartott képzésekre,
- gazdálkodók számára szervezett tapasztalatcserére, jó gyakorlatok megismertetésére,
- vállalkozóvá váláshoz szükséges speciális ismeretekre stb.

4. Horizontális célok

5.1 Esélyegyenlőség

A Mecsek-Völgyesség-Hegyhát Egyesület helyi vidékfejlesztési stratégiájának fontos szegmense az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság elvének alkalmazása, melynek következtében a hátrányos helyzetű lakosság életkörülményei javulnának és az intézkedések hozzájárulnak ahhoz is, hogy a környezet terhelése ne növekedjen. Ezen elvekhez tartozó problémák sajnos még léteznek, viszont a mérséklésükkel vagy a megoldásukkal a vidéki területek leszakadásának megállítása, fejlesztése és felzárkóztatása megvalósulhatna. Az életminőséget hátrányosan befolyásoló infrastruktúra, a közszolgáltatások, közösségi terek fejlesztése következtében erősödne a lakosság identitástudata, növekedne a térség népességmegtartó ereje. A térségben tevékenykedő nagyszámú, egymással kapcsolatban nem álló civil szervezetek a programunk hatására egymással együttműködve elősegítik a vidékfejlesztési célok megvalósítását, a térségi kohézió erősítését. A célkitűzés két fontos összetevője a gazdaságfejlesztés és a közösségfejlesztés. A helyi-térségi gazdaság irányába történő beavatkozások célja a gazdasági teljesítmény szinten tartása – különös figyelemmel a munkahelyek megőrzésére – új vállalkozások létrehozása, végső soron a térség gazdaságának növekedési pályára történő állítása. A települések akkor képesek ellátni valódi funkcióikat, illetve ezen funkciók akkor teljesedhetnek ki, ha az ott élő emberek aktív közösséget alkotnak. Az aktív közösségek léte egy olyan feltétel, melynek hiányában a települések és a térség társadalmi fejlődése lassú, vagy egyáltalán nem létező, illetőleg a fejlődéssel ellentétes folyamatokat eredményez. Az együttműködések olyan innovatív kezdeményezéseket képviselnek, amelyek előmozdítják a térség fenntartható és versenyképes társadalmi-gazdasági fejlődését. A fejlődés olyan pozitív hatásokat eredményezne, amely az esélyegyenlőség érvényesítéséhez szükséges. Bővíülhetne a betöltésre váró munkahelyek száma, szakmai képzések szervezésével elérhetnénk, hogy a szegregálódott roma népességen belül növekedjen a gazdaságilag aktívak aránya, ezáltal a hátrányos helyzetű területek munkaerő kapacitásának lekötése is megvalósulhatna. Az oktatás területén elsősorban egy erős igényfelmérés után felnőttképzéseket, illetve szervezetek számára indított tréningeket kell megvalósítani a térségben. A hátrányos helyzetű rétegek számára fontosnak tartanánk, speciális programok kialakítását, hogy ne az legyen az egyedüli cél, hogy a Provident-től vesznek fel kölcsönt. Véleményünk szerint az alapoknál kellene kezdeni ennek a rétegnek a felzárkóztatását, „hogyan használják a WC-t, vagy a mosakodást,” „hogyan bánjanak a pénzzel”. Meg

kell ismertetni őket a hagyományos magyar család értékeivel, normáival, melyeket át kell számukra adni. Ezen kívül szükséges lenne szorgalmazni, olyan vagy ahhoz hasonló újszerű közösségi kezdeményezéseket, mint a szociális farmok létrehozása, amely többek között a fogyatékossgal élő fiatal felnőttek önállóvá válását segíti. A zsáktelepülésekről a több központi funkciót ellátó településekre való eljutás is nehezített, főleg azoknak, akik az idősebb korosztályt képviselik, egészségügyi gondokkal küzdenek, vagy éppen mozgásukban korlátozottak. A társadalmi befogadás, a kisebbségek integrációja terén a legfontosabb eredmények az oktatással, annak fejlesztésével érhetők el. A települések lakóinak jelentős része szerint a hátrányos helyzetű családok (tehát fiatalok és felnőttek) részére egyaránt képzéseket, tréningeket kellene szervezni, melyek segítségével hátrányos helyzetük megváltozhatna. Ugyancsak markáns az a vélemény is, miszerint a hátrányos helyzetben élő gyerekek számára kellene képzéseket, ki-rándulásokat, programokat szervezni, mellyel szocializációs képességük, életképük megváltozhat. A vidék számos települését illetően gondot okoz, hogy sok esetben még bizonyos alapszolgáltatásokat sem képes ellátni az adott település, amely olyan problémákat generálhat, mint pl. a fiatal- életkörülményein javítani szándékozó- lakosság elvándorlása a nagyobb lélekszámú és jóval több központi funkciót ellátó településekre. A romló humán tőke is gyorsítja a vidék elmaradását, a fővárostól és az azt övező agglomerációtól. Azzal, hogy a magasabban kvalifikált munkaerő, a jobb megélhetési lehetőségek érdekében a városokban keres munkát, csökken a termelő- és egyben a vásárlóerő egyaránt. A települések jövőjének megalapozásához olyan körülmények kialakítása szükséges, amelyek vonzó környezetet biztosítanak annak a magas szellemi hozzáadott értéket előállítani képes társadalmi osztálynak, amely a jövőben a gazdasági versenyképesség hordozója lesz. Ehhez a hagyományos infrastrukturális feltételeken túl nagyobb hangsúlyt kell fektetni a sokszínűsége, a lelki és szellemi élményt nyújtó események megélésének lehetőségére, a toleranciát is magában hordozó társadalmi normákra, a kulturális ingerekben gazdag környezetre, a természettel való összhang keresésére. A fejlesztéseket a térség településeinek sok esetben meg kell előlegezniük anélkül, hogy azoktól közvetlen és kézzelfogható gazdasági hasznot várhatnának. Napjainkra már jellemző is, hogy a települések aktív közösségei olyan tevékenységet folytatnak, amelyek hozzáadott értéke széles körű hatást gyakorol a társadalmi-gazdasági élet különböző szegmenseire, különösen a köz-, illetve közösségi szolgáltatások hatékony ellátására, a kulturális élet, a tradíciók és az épített környezet megőrzésére, végső soron a térség népesség megtartó képességére. A kistépüléseken lévő Teleházak, non-profit szervezetek szép példái a térségi együttgondolkodásnak. Pályázatokkal e települések közösségmegtartó erejét, saját mikrokörnyezetének fejlesztését és a hátrányosabb helyzetben lévők nagyobb arányú minőségi és számszaki gyarapodását elérhetőbbé lehet tenni. LEADER Közösségünk egyik célkitűzése, hogy támogassa ezeket a tevékenységeket és partner legyen ezen alulról építkező szerveződésekben, mivel a tapasztalatok azt mutatják, hogy a kizárólag központi szinten meghatározott, valamint a nem megfelelő fejlesztési módszerek alkalmazása mellett végrehatott területi programok egyáltalán nem, vagy nem az elvárásoknak megfelelően képesek hozzájárulni a területi különbségek mérsékléséhez. A térségben tevékenykedő nagyszámú, egymással kapcsolatban nem álló nonprofit szervezetek a programunk hatására egymással együttműködve elősegítik a vidékfejlesztési célok megvalósítását, a térségi kohézió erősítését. Érvényesül az esélyegyenlőség és a fenntarthatóság elve, melynek következtében a hátrányos helyzetű lakosság életkörülményei javulnak. Megvalósul a helyben élők identitásának erősítése a közösségi terek fejlesztésével, valamint a civil szervezetek, és a köztük lévő kohézió erősítésével, a régi, helyi tradicionális mesterségek újraélesztése, fejlesztése kapcsán. A vidéki életminőség feljavítása érdekében elengedhetetlen, hogy intézkedéseinkkel hozzájáruljunk a nemzedékek közötti igazságossághoz és társadalmi esély egyenlőséghez. Az erőforrásokkal való takarékos, értékvédő, a hosszú távú szempontokat maximálisan szem előtt tartó gazdálkodás megvalósítása is fontos szempont volt stratégiánk kialakítása során, ugyanakkor figyelembe vettük a generációk, nemek közti és a hátrányos helyzetű csoportok, pl. fogyatékkal élők társadalmi esélyegyenlősége kialakításának szempontjait is.

Minden természettel, társadalommal, vagy éppen gazdasággal kapcsolatos helyi intézkedés szorgalmazása létfontosságú a vidéki területek leszakadásának megállítása érdekében. A helyi akciócsoport prioritásai között előkelő helyen szerepel a vidéken élők felzárkóztatása, megélhetésének elősegítése és életminőségének javítása, a szegénység leküzdése, ezért stratégiánk a többségi érdekeket szolgálja, de a kisebbségi igényeket is maximálisan figyelembe veszi, ezáltal hozzájárul a társadalom hátrányos helyzetű csoportjainak felzárkóztatásához és a társadalmi méltányosság kialakításához, egy élhetőbb vidék megteremtéséhez.

5.2 Környezeti fenntarthatóság

39

Ebben a fejezetben kérjük, fogalmazzák meg a Helyi Akciócsoport környezeti fenntarthatóság biztosítását szolgáló stratégiai megközelítését és azt, hogyan érvényesítik ezt a HFS tervezése, megvalósítása és monitoringja során!

A 2014-2020-as Helyi Fejlesztési Stratégiánk egyik célja elősegíteni a meglévő erőforrások felelősségteljes, a helyi közösségek érdekében történő, de a környezetre a lehető legkisebb terhelést rovó felhasználását, ezáltal a társadalmi felelősségvállalás és az ökoszociális szemléletmód kialakítását, illetve fejlesztését. A társadalmi-gazdasági beavatkozások figyelembe veszik a természeti környezet megőrzéséhez, a természeti értékek növeléséhez kapcsolódó általános társadalmi elvárásokat, illetőleg a beavatkozások önállóan is irányulhatnak a természeti, valamint az épített környezet értékeinek megóvására. Az MVHE működési területe a nevében is jelzett Mecsek, Hegyhát és Völgyesség tájakon helyezkedik el, amely változatos élőhelyet feltételez mind a növényvilág, mind az állatvilág számára. Ha megnézzük az országosan védett valamint a NATURA 2000 területeket, látható, hogy a térség az érzékeny természeti környezetben és annak közvetlen közelében fekszik, azzal folyamatos kölcsönhatásban van. Éppen ezért a környezetvédelmi és természetvédelmi kérdésekre különös hangsúlyt kell fektetni. Az MVHE dél-keleti részére a Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet fele nyúlik be, míg a déli részén Mánfánál a Nyugat-Mecsek Tájvédelmi Körzet északi nyúlványa található. Az MVHE térség középső, valamint keleti részein élőhelyvédelmi NATURA 2000 területek találhatók, amelyek részben korlátozzák, illetve keretek közé szorítják a mező-, és erdőgazdasági tevékenységet. A területen olyan védett növény és állatfajok élnek, amelyek védelmére különös figyelmet kell fordítani. A térségben lévő természetvédelmi területek azonban könnyen területhasználati konfliktust okozhatnak, hiszen ahogy már említésre került, a védelem egyben korlátozást is jelent a mező- és erdőgazdaság, valamint a gazdasági fejlesztések számára. Másrészről az ökoturizmusnak ezek a területek potenciális céljai lehetnek, éppen ezért szükséges a térségre vonatkozó turisztikai és gazdaságfejlesztési tervekkel ezzel összhangba hozni.

A természeti környezet megőrzése az EU forrásai által is támogatottak, így az ökoturisztikai fejlesztéseknek is van létjogosultsága. Nagy lehetőség rejlik természetközeli bio és natúrtermékek iránti igény növekedésében, amely a térség agrogazdasága számára teremt lehetőséget. A háztáji gazdálkodás hagyományának a mindennapi élet részévé tételével elősegíthetnénk, hogy formálódjon a fogyasztói magatartás. A helyi termékek publicitásának növelésével ösztönözhetnénk a helyi lakosságot arra, hogy ne a városokban vásárolják meg a tömegcikkeket.

A fenntarthatóság irányelvét követve szükséges az is, hogy a fosszilis energiaforrások helyett mindinkább az alternatív energiatermelési lehetőségek (nap, szél, geotermia) legyenek kihasználva, hiszen nem feledkezhetünk meg arról, hogy biztosítsuk a lehetőséget a jövő generációk szükségleteinek a kielégítésére. Különös figyelmet igényel a nem megfelelő csapadékelvezető rendszerek, illetve azok karbantartásának hiánya, a szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése, újrafeldolgozási kapacitás kiépítése, vagy például a szennyvízkérdés hosszú távú megoldatlansága. Azért, hogy mindez megvalósuljon, a térségben olyan környezetfejlesztési, programozási cselekvéseket kell meghatározni, amelyek a környezeti elemek és hatótényezők állapotának javítása, az emberi

életkörülmények jobbá tétele felé mutatnak. A megvalósításokkor figyelembe kell venni a fenntartható fejlődés három alappilléret: a társadalmi, a gazdasági és a természeti-környezeti alappilléret. A fejlesztések csak a három, egymást nem rontó cselekvések tükrében értelmezhetőek. A későbbiekben elkészülő fejlesztési tervek és elképzelések nem fókuszálhatnak csak egyik vagy másik pillérre (különösen nem csak a gazdasági fejlesztésre), hanem annak harmonizálnia kell a többi pillérrel. A gazdasági és társadalmi fejlesztési céloknak konzisztenseknek kell lenniük a környezeti célokkal. A települési környezet szempontjából a fizikai (természeti és épített) környezet, valamint a (fizikai környezet által is befolyásolt) települési atmoszféra egyaránt fontos. A gazdasági vonzerő szempontjából a hagyományos infrastrukturális, erőforrás alapú (kemény) tényezők szerepe visszaszorul. Egyre jelentősebb azonban a szellemi tőke, a kreativitás, innováció, a tehetség. Kiemelt céljaink között szerepel, hogy az elkövetkező fejlesztési időszakban, a kreatív atmoszféra megteremtése lesz a tudatos terület- és főként a település, de különösen a városfejlesztési törekvések rendező elve, amely a települési környezet egyes tényezőinek szerepét és fontosságát kijelöli, illetve amely a fenntartható és élhető települési környezet megteremtését eredményezi. A települések feladataihoz tartozik a tiszta környezet biztosítása lakói számára. A tisztaság magában foglalja a természeti elemek szennyezés-mentességét is. A település hatókörén belül képződő szennyező anyagok és hulladék kezelésén kívül a településen kívülről érkező szennyezés csökkentése, a szennyezés hatásainak kiküszöbölése is hozzátartozik a tiszta környezet biztosításához. A gazdaság és a környezet érdek-konfliktusának enyhülésére ad reményt az a feltételezés, amely szerint az újfajta gazdasági értéket (kreatív szellemi tőkét) képviselő társadalmi csoportnak sajátja az érzékeny környezeti szemlélet. Stratégiánkban különös figyelmet igényel a tény, hogy a természet táji értékei, illetve azok védettségi besorolása alapvetően befolyásolja a gazdasági, mezőgazdasági és fejlesztési tevékenységeket. Éppen ezért az alapvető cél a térség természeti erőforrásainak mennyiségi és minőségi védelme. Az elsődleges célkitűzés tehát a természeti környezet és az emberi tevékenység igényeinek összehangolása, oly módon, hogy a természeti értékek, elemek állapota megőrzésre kerüljön, és állapotuk javuljon. Az ökológiai hálózat bővítésével, a környezeti szempontból érzékeny területek felmérésével elősegíthető a mezőgazdaságilag nem művelhető területek természeti értékmegőrző funkcióját. Az értékek megőrzéséhez hozzájárul az egészséges települési környezet kialakítása, melynek során olyan beruházások, programok valósulnak meg, amelyek révén élhető, természeti, épített környezet jön létre. Ennek érdekében már több tagtelepülés (pl. Sásd, Mágocs, Gerényes) is rendeletet alkotott az épített és természeti környezet helyi védelméről. Azon települések, amelyek még nem alkottak efféle rendeletet, célszerűen ezen rendelet megalkotásával elősegítenék a tudatos környezetfejlesztést. A kedvező természeti adottságok lehetőséget biztosítanak a térségben az ökoturisztika térnyerésére is. Az ökoturisztikai, kerékpáros és bakancsos turizmus, valamint azok infrastruktúrájának fejlesztése a tudatos környezethasználatot, és környezeti nevelést is segítik. A turisztikai kínálat a lakosság magas szintű életminőségéhez is hozzájárul, részben a kiépült turisztikai infrastruktúra, részben pedig a programok, lehetőségek gazdagsága révén. A turizmus nemcsak imázsteremtő, hanem fontos gazdasági ágazat. A térség lehetőségei elsősorban az ökoturizmusban, bakancsos turizmusban, valamint a kerékpáros és lovas turizmusban jelennek, éppen a természeti környezet gazdagsága miatt. A terület természeti, kulturális sokszínűség megadja a lehetőségét az ökológiai mintaterület kialakításának, az ökoturisztikai fejlesztéseknek. A kistérség jól behálózott gyalogos turistautakkal, kiváló túra útvonalakkal rendelkezik. A térségben komoly problémát jelent a kerékpárutak hiánya. A kerékpárút hálózat kialakítása elengedhetetlenül fontos a kerékpáros turizmus fellendítéséhez. A kistérség turizmusában ma még a hiányzó kerékpárutak miatt ez inkább kiegészítő jellegű termék – erősen kötődik a falusi turizmushoz. A jövőben azonban átfogó fejlesztések alapja lehet a térségben. Ehhez kedvezőek a kistérség adottságai; tagolt domborzat, természeti, műemléki értékek diffúz elhelyezkedése, a fogadási feltételek részbeni megléte (falusi turizmus szálláshelyei). A fogadási feltételek kiteljesedése esetén a kistérség sikeresen kapcsolódhat be a kerékpáros turizmusba. A termék további fejlődését felgyorsítaná a Pécs-Orfű jelenleg kialakítás alatt álló kerékpárúton kívül az Orfű-Magyarhertelend, Magyarhertelend-Sikonda, Szászvár-Kárász-Magyaregregy kerékpárutak megépítése. A fokozódó társadalmi igények és a hathatós természetvédelmi, környezeti nevelés érdekében tehát kívánatos az ökoturizmus kiszolgálása. Ennek érdekében

a Duna-Dráva Nemzeti Park – többek között – fejlesztéseinek keretében tanösvényt (Vár-völgyi geológiai tanösvény) alakított ki a Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzetben, amely a fenti célok megvalósítását segíti elő. Az ökoturisztikai fejlesztések üdvözlendő példáival találkozhatunk az MVHE területén. A Naturparkok kialakítása mérföldkő lehet a természeti környezet értékeinek megőrzése, a fenntarthatóság keretein belül a turizmusba való bekapcsolásában. A Hét Patak Gyöngye Naturpark kialakításakor azonban figyelni kell arra, hogy a fejlesztések során ne történjen indokolatlan természeti környezet megbontása. A természeti környezet értékeinek megóvása, a természeti környezet terhelésének érdemi csökkentése, az egyes elemek (pl.: erdők) részarányának növelése elősegíti az élhetőbb és fenntartható emberi környezet kialakítását, az emberi igények arányos növekedését.

5. A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása

A Stratégia az innovációt közvetett és közvetlen formában kívánja elősegíteni.

Az innováció közvetlen elősegítése

A helyzetelemzés, illetőleg a térségi szereplők igényeinek összegyűjtését, elemzését követően lehetőség nyílt olyan specifikus célok, illetőleg intézkedések megfogalmazásra, amelyek a programozás ezen szintjén biztosítani kívánják az innovatív fejlesztési célok megvalósulását. A Stratégia gazdaságfejlesztési részén belül ilyennek tekinthető például az ökögazdálkodás keretén belül előállított termékek előállításának, piacra jutásának támogatása. Ez a szegmens nem csupán piaci rés betöltésére alkalmas, hosszútávon fenntartható, munkaerőigényes termelést támogat, de elősegíti a térségben eddig hagyományokkal nem rendelkező termelési kultúra meghonosítását és ösztönzi az ökológiai körülmények között létrehozott és feldolgozott termékek helyi, térségi fogyasztását is. Hasonló módon, hasonló célokat szolgál a turizmusfejlesztés tematikus szűkítése, amelyen belül az öko- illetve gasztroturizmus újszerű megoldásait kívánjuk támogatni

Az innováció közvetett elősegítése

A LEADER módszer megkülönböztető sajátossága az ágazati programokhoz képest az, hogy nem rögzíti minden esetben taxatív és tételes módon a támogatási célok minden részletét. Ezzel nem zárja le és nem rekeszti ki azokat a helyi fejlesztési elképzeléseket, amelyek a programozás adott szakaszában közvetlenül nem kerülhetett be a Stratégiába. Ugyanakkor a Stratégia a közvetlenül nem nevesített támogatások esetén már az intézkedések, illetve a specifikus célok szintjén, vagy végül a felhívások kialakítása során megkívánja a fejlesztések innovatív megközelítését, különböző feltételek meghatározása segítségével. A gazdaságfejlesztés területén belül pl.: ilyen követelmény a hozzáadott érték megjelenése a pályázatban. A hozzáadott érték úgy alakítható ki, ha nem csupán a meglévő technológia fenntartására törekszünk, de – a pályázó által meghatározott – újszerű beruházásra is sor kerül, melynek következtében a termék, vagy szolgáltatás – a támogatás előtti állapothoz képest – megújul, vagy konkrétan új jön létre.

Integrált jelleg

Az ágazati elven működő magyar fejlesztéspolitika a 2014-2020-as programozási időszakban nem teszi lehetővé az integrált programozás hatékony és eredményes alkalmazását. A tényleges integrációt biztosító multifund finanszírozás kialakítására sem került sor. Mindazonáltal a Stratégia kapcsolódni kíván egyes nemzeti támogatásokhoz (START program, munkaügyi központok humánerőforrás képzései), más operatív programokhoz (elsősorban KEHOP, EFOP),

illetőleg a VP további célkitűzéseire, melyet a Stratégia célrendszere a specifikus célok, illetve intézkedések szintjén tartalmaz. Ez alapvetően kiegészítő jelleg, ami semmiképp nem tévesztendő össze az együttműködés tényét és annak magas fokát feltételező integrációval.

A Stratégia belső integrációját a specifikus célok, intézkedések egymásra épülése, közvetlen kapcsolata biztosítja. A gazdaság működésének növekedésének egyik feltételét jelentő humánerőforrás képzés, illetve vállalkozói tapasztalatcsere együtt szerepel a vállalkozások infrastrukturális, vagy eszközbeszerzési igényeinek támogatásával. Mind ezek kiegészíthetők a gazdasági szereplők alternatív energiaforrás alkalmazása iránti igényekkel, a létrehozott termékek, vagy szolgáltatások bemutatását, igénybevételét a közösségi rendezvények keretén belül is ösztönözni kívánja a Stratégia. A helyi igények figyelembe vétele alapján a Stratégia így olyan komplex térségi projektek kialakítását teszi lehetővé, amelyre egyetlen központi ágazati program sem képes önállóan.

A térség szereplőinek ágazatközi együttműködését, illetőleg a közös érdekekre épülő és így hosszútávon fenntartható együttműködések, hálózatok kialakítását a Stratégia az intézkedések szintjén és a felhívásokban szereplő követelmények meghatározása segítségével kívánja elősegíteni. Az intézkedésekben meghatározott célok összekapcsolják pl.: a helyi termelőket a kereskedőkkel (REL, vagy a piacra jutás elősegítése, marketing tevékenységek támogatása), vagy a helyi termelők és a szolgáltatók között hoznak létre kapcsolatot (gasztroturizmus keretén belül felhasznált helyi termékek). A vállalkozások közötti tapasztalatcserek, vagy az integrátori program elősegíti a közös érdekekre épülő és a különböző ágazatokban tevékenykedő szereplők hálózati együttműködésének kialakítását, fejlesztését.

7. A stratégia beavatkozási logikája

7.1 A stratégia jövőképe

Népesség megtartó képességgel rendelkező képesség megtartó népesség a Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület teljes illetékességi területén.

7.2 A stratégia célhierarchiája

Jövőkép	
Népesség megtartó képességgel rendelkező képesség megtartó népesség a Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület teljes illetékességi területén.	
	Átfogó cél(ok)
1.	Együttműködésen, helyi erőforrásokon alapuló kisléptékű gazdaságfejlesztés
2.	A helyi identitás, kohézió és közbiztonság erősítése
3.	Klímaváltozás elleni küzdelem, a kulturált lakókörnyezet megőrzése és a lakosság egészségügyi helyzetének javítása

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	Gazdasági kapcsolatok erősítését szolgáló feltételek támogatása	Hálózati együttműködések száma, teremtett munkahelyek száma teremtett munkahelyek száma új termék/technológiát bevezető vállalkozások száma	1 5 5 10
2.	Növekedésorientált helyi akciók támogatása	vendégéjszakák száma új termékek/technológiák száma	100 5
3.	Érték vezérelt helyi közösségfejlesztési kezdeményezések támogatása	Tematikus táborok, rendezvények száma	1 4
4.	A lakosság szubjektív biztonságérzetét szolgáló települési kezdeményezések	elkövetett bűncselekmények száma	5% csökkenés
5.	Társadalmi felzárkózást elősegítő helyi akciók	Képzések, rendezvények száma	20
6.	A fosszilis energiahordozók használatának csökkentése a térségben	Alternatív energiaforrást használó épületek száma	5
7.	A települési arculat fenntartása, fejlesztése	Megújított ingatlanok, építmények száma	20
8.	Egészségfejlesztési intézkedések	Eszközfejlesztések, programok száma	2 2

Intézkedések (beavatkozási területek)	Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá ¹							
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.

¹ Egy intézkedés több célhoz is hozzájárulhat. Jelölje X-szel!

1.	A helyi vállalkozói és munkaerőpiaci igényeknek megfelelő képzési programok kiegészítő támogatása, valamint a helyi gazdasági szereplők hálózati együttműködéséhez szükséges fejlesztések támogatása	X							
2.	A hozzáadott értéket képviselő, illetve ökológiaileg előállított helyi termékek termelési és piacra jutási feltételeinek fejlesztése		X						
3.	Helyi-térségi szintű öko-, gasztroturisztikai fejlesztések támogatása		X						
4.	Helyi, térségi kulturális, sport és környezet tudatosságot fejlesztő rendezvények, valamint a helyi értékek megismerése tematikus programok segítségével			X					
5.	A közrendet, közlekedés- és közbiztonságot leginkább javító, helyi programok és fejlesztési igények támogatása				X				
6.	A leghátrányosabb térségek és leszakadó települések humánerőforrás fejlesztési feltételeinek térségi szintű kialakítása EFOP 1.5					X			
7.	Tartós szegénységben élők, romák felzárkózásának, periférikus élethelyzetek felszámolásának kiegészítő segítése EFOP 1.6					X			
8.	Integrált humánerőforrás fejlesztési beavatkozások a Hegyháti járás területén EFOP 1.7					X			
9.	Alternatív energia kiegészítő alkalmazása Alternatív energiaforrásokra alapozó közlekedésfejlesztés						X		
10.	Vallási, kegyeleti és közösségi rendeltetésű ingatlanok, eszközök rehabilitációjának, fejlesztésének támogatása							X	

11	Speciális háziorvosi ellátások kialakításának, fejlesztésének a támogatása, szűrőprogramok kialakítása, népszerűsítése								X
----	--	--	--	--	--	--	--	--	---

Az átfogó célok, illetve a specifikus célok és intézkedések kialakított rendszere igyekezett a lehető legszűkebben megfogalmazni a térség azon szükségleteire reagáló beavatkozásokat, amelyekre – néhány kivételtől eltekintve – egyetlen más operatív program sem tartalmaz beavatkozást. A szűkítést a LEADER program számára biztosított elégtelen források indokolták. A Stratégiában megfogalmazott specifikus célok és intézkedések köre azonban szűkíthető tovább a Stratégia integrált jellegének, komplexitásának sérelme nélkül. Mindemellett azon operatív programok céljai is bekerültek a Stratégia célrendszerébe, ahol a helyi akciócsoport számára lehetőség nyílt az önálló, vagy a konzorciumi pályázati részvétellel.

A források elaprózódásának megakadályozása, illetőleg a kimutatható hatások elérése érdekében a specifikus célok három csoportját különböztetjük meg:

1. Kísérleti programok

Ebbe a csoportba tartozó intézkedések (pl.: az 1. intézkedés, 1 kísérleti program) esetén tervezünk kisebb összeggel és legfeljebb 1-2 kedvezményezett támogatásával tervezzük megvalósítani. Ilyen esetekben a cél a fejlesztési elképzelések megvalósítási feltételeinek tesztelése, a projekt on-going és interaktív fejlesztése, az alkalmazhatóság szélesebb körű biztosításának meghatározása.

2. Minta projektek

A célok megvalósítása és megvalósíthatósága tekintetében már rendelkezünk tapasztalatokkal, azonban a más operatív programok kizorító hatása következtében, illetőleg a nem tömegszerű igények miatt kisebb számú és nem jelentős költségigényű projektek támogatására kerülhet sor. A minta projektek tapasztalatai különösen az azonos támogatási célcsoport szemléletformálásában tölthetnek be kiemelkedő szerepet.

3. Tömeg projektek

Egyes specifikus célok (pl.: 2-4 – a tapasztalatok és az igények alapján – igen széleskörű támogatási igényre tartanak számot. A projektek általában kisebb költségigényűek, nagyszámúak, kis kockázatúak, és egyszerűek. Ezen projekteket támogató specifikus célok képezik az összes specifikus cél hozzávetőleg egyharmadát.

I. Együttműködésen, helyi erőforrásokon alapuló kisléptékű gazdaságfejlesztés

A LEADER programon belüli *gazdaságfejlesztési* célok címben szereplő szűkített, illetőleg fókuszált meghatározását a rendelkezésre álló források – feladatokhoz mért – rendkívül csekély mértéke, a feltárt helyi igények, illetve az eddig sikeres fejlesztési eredmények irányai indokolják.

A térség gazdasági szereplői, illetőleg akik gazdasági szereplővé válhatnak, többnyire nem rendelkeznek megfelelő szaktudással, hiányoznak a versenyképes – különösen munkaigényes mezőgazdasági – technológiák bevezetésének feltételei és a szereplők közötti együttműködések. Az integrátori program feltételeinek kialakítását célzó támogatás ezeket a hiányosságokat pótolná, kiegészítve az előállított termékek értékesítésével. A rendszerváltás előtt az egykori TSZ-ek keretén belül (Pl.: Sásd, Szászvár), nagy hagyománya volt az integrátori gazdálkodásnak.

A vállalkozások tapasztalatainak megosztása, a gazdasági szereplők „összehozása” – tapasztalataink szerint – nagymértékben elősegíti a javarészt pontszerűen működő vállalkozások együttműködésének, koordinációjának kialakítását, a hálózatosodást és az előállított termékek, vagy szolgáltatások minőségi javulását.

Az ökológiai termékek előállítása már a 2007-2013-as időszak stratégiájának is egy sikeres célkitűzése volt. Célunk ennek kibővítése, továbbfejlesztése (összhangban a VP és a közösségi ökögazdálkodásra vonatkozó kezdeményezéseivel).

A turizmus különböző ágazatai (pl.: élményturizmus, ökoturizmus) nagy hagyománnyal rendelkeznek, elsődlegesen a Mecsek térségében. A Stratégia – a szűkös forrásokra való tekintettel – az öko- és a gasztroturizmus minőségi fejlesztésére kíván fókuszálni.

A közmunkaprogram a térség minden egyes települése esetén fontos szerepet játszik nem csupán a foglalkoztatásban, de a helyi gazdaság fejlődési irányának meghatározásában is. A központi források a foglalkoztatás (működés) költségein kívül, csak rendkívül csekély mértékben támogatják a dologi kiadásokat, illetőleg fejlesztési célokat. A Stratégia célja olyan fenntartható és piactorzításmentes fejlesztések támogatása, amelyek a térség legnagyobb foglalkoztatóinak tekinthető önkormányzatok helyi gazdasági tevékenységét a hozzáadott értéket jelentő tevékenységek irányába tereli.

II. A helyi identitás, kohézió és közbiztonság erősítése

Az átfogó célkitűzés célcsoportjai sokkal szélesebb kört ölelnek fel, mint az I. célkitűzés (gazdasági szereplők) esetén. A II. célkitűzés a civil szervezetekre, a helyi önkormányzatokra, illetve – mint közvetett, vagy közvetlen kedvezményezettek – a szélesebb értelemben vett helyi lakosságra koncentrál.

A helyi értékek megismerését elősegítő tematikus programok egyrészt megoldást kívánnak találni arra a – lakosságot és önkormányzatokat egyaránt érintő – problémára, amely a tanuló ifjúság tartalmas, hasznos szabad idejének eltöltését kívánja elősegíteni, különösen a nyári szünetben. A készségek fejlesztését, a játékos tanulást, a sportolást, természet szeretetét, a hagyományok megismerését programszerűen kínáló nyári tematikus táborok nem csupán a vidéki, de a városi lakosság számára is teljes, vagy részleges szabad idő eltöltést kínálnak. Mindehhez kapcsolódóan, illetve párhuzamosan olyan helyi térségi rendezvények támogatás is cél, ahol sor kerülhet Helyi értékeket bemutató, továbbá hagyományt teremtő, hagyományőrző települési, térségi rendezvények megtartására.

A közrendet, közlekedés- és közbiztonságot javító, helyi programok és fejlesztési igények támogatása olyan cél, amely a 2007-2013-as programozási időszakban is kifejezetten sikeres volt. Az eredmények megőrzése, illetőleg a közlekedés- és közbiztonság fejlesztése a térség és a települések kitüntetett célja maradt. Ezt alátámasztja az, hogy a bűnözés, illetőleg a deviáns magatartások alapvető okait képező gazdasági-társadalmi viszonyok érdemben nem változtak.

A Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület területén található Hegyháti járás egyike a Baranya megyében lévő két, komplex programmal fejlesztendő kedvezményezett járásnak. Ezért a Stratégia számol azokkal a célokkal és lehetőségekkel amelyeket az EFOP 1.7-es intézkedése tartalmaz.

A vidékfejlesztési program szempontjából a térségek közötti fejlettségi különbségek jelzésére, a vidéki térségek besorolására teljesen alkalmatlan járási besorolás (290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet) miatt a Stratégia a HACS teljes területén számol az EFOP 1.5 és 1.6 intézkedéseivel is. A Stratégia tervezési területébe nem tartozik bele Komló, mely nélkül a Komlói járás települései – a település soros adatok tükrében és a gyakorlati tapasztalatok szerint – éppoly hátrányos helyzetű járásnak számítanának, mint a szomszédos Hegyháti járás.

III. KLÍMAVÁLTOZÁS ELLENI KÜZDELEM, A KULTURÁLT LAKÓKÖRNYEZET MEGŐRZÉSE ÉS A LAKOSSÁG EGÉSZSÉGÜGYI HELYZETÉNEK JAVÍTÁSA

47

A Mecsek-Völgység-Hegyhát Egyesület a 2007-2013-as időszakban az országban egyedülálló formában valósított meg egy olyan nemzetközi együttműködési projektet, melynek a tárgya az alternatív energiahordozók alkalmazása, a gazdaságos energiafelhasználás feltételeinek biztosítása volt. A sikeres projekt eredményeire támaszkodva indokolt kiterjeszteni és tovább fejleszteni az alternatív energiaforrások alkalmazhatóságának körét további önkormányzatokra, vállalkozásokra és nonprofit szervezetekre, valamint a helyközi közlekedési eszközökre. A LEADER források ott nyújthatnak támogatást, ahol a hasonló tárgyú operatív programok forrásai (TOP, KEHOP) a helyi szereplők számára nem biztosítanak támogatást.

Az Egyesület 2007-2013-as programozási időszakában az egyik legnépszerűbb LEADER célterület a vallási, kegyeleti rendeltetésű ingatlanok, eszközök rehabilitációjának, fejlesztésének támogatása volt. A VP „településképet meghatározó épületek külső rekonstrukciója” c. intézkedésben támogatható fejlesztési elképzelések kivételével – az előzetes igényfelmérések alapján – ezt a célt továbbra is szükséges fenntartani.

A TOP bizonyos – szűk – körben lehetőséget kíván nyújtani az alapfokú egészségügyi ellátás fejlesztésére. Az Egyesület illetékességi területén részben már most, de rövid időn belül komoly problémát jelent a háziorvosok hiánya, illetőleg a minőségi háziorvosi ellátás feltételeinek biztosítása. A háziorvosi praxissal rendelkezők megkeresése segítségével összegeztük azokat az igényeket, amelyekre vonatkozóan a HACS saját és a programozási időszak alatt más – hazai, vagy uniós – fejlesztési források bevonása segítségével érdemi segítséget nyújthat. Ezek a lakosság egészségi állapotát javító szűrőprogramok és a gyógyítást segítő kisléptékű (háziorvosi) eszközbeszerzések.

8. Cselekvési terv

8.1 Az intézkedések leírása

Ez a fejezet tartalmazza, hogy milyen intézkedésekkel kívánják elérni a kitűzött célokat. Ezeket a beavatkozási területeket a szükségletekből kell levezetni és ezek megvalósulása a stratégia általános és specifikus céljait kell, hogy szolgálja. Az intézkedések tartalmát olyan konkrétan kell megfogalmazni, hogy az megfelelő alapja legyen a későbbi felhívásoknak és megállapítható legyen, hogy milyen típusú projektek megvalósítását tervezi támogatni.

A cselekvési tervben ne csak a LEADER-ből, hanem a VP többi intézkedéséből és a többi OP-ból tervezett intézkedéseket is szerepeltessék. **Ez utóbbi esetben azonban elegendő az 1-3 pont kifejtése.**

Az egyes intézkedéseket az alábbi szerkezetben kérjük bemutatni:

1. **Az intézkedés megnevezése:** I. A helyi vállalkozói és munkaerőpiaci igényeknek megfelelő képzési programok kiegészítő támogatása, valamint a helyi gazdasági szereplők hálózati együttműködéséhez szükséges fejlesztések támogatása
2. **Specifikus cél:** Gazdasági kapcsolatok erősítését szolgáló feltételek támogatása
3. **Indoklás, alátámasztás:** A térség gazdaságfejlesztése érdekében, az amúgy jellemzően **tökeszegény** helyi vállalkozói réteg támogatása nélkülözhetetlen. 48
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** 1. komponens: Az intézkedés támogatja egy, a térséget átfogó integratori hálózat kialakítását, annak érdekében, hogy a meglévő vállalkozások, szociális szövetkezetek, helyi termelők működését elősegítse. Az integrátor elsődlegesen a mezőgazdasági ágazaton belül, koordinálja a beszerzési, termelési, értékesítési tevékenységet. Az integrátor alapanyagot, termelési technológiát és felvásárlási lehetőséget is biztosíthat a hálózatban együttműködő szereplők számára. 2. komponens: Az intézkedés további célja a munkavállalók számára versenyképes tudás elsajátításának biztosítása a célcsoportok igényeihez, a helyi, térségi munkaerőpiac által nyújtott lehetőségekhez illeszkedve, képzések segítségével. 3. komponens: Vállalkozások számára biztosított képzések, rendezvények jó gyakorlatok átvételére, tapasztalatcserére, szakmai ismereteik továbbfejlesztésére. 4. komponens: Szakmai hálózatok kialakulásának, meglévő szakmai hálózatok fejlesztésének támogatása. E komponens a térség egy adott tevékenységi köréhez tartozó gazdasági szereplők együttműködését kívánja elősegíteni – integratori közreműködés nélkül – ami biztosítja az előállított termékek, szolgáltatások hozzáadott értékének növekedését, az adott együttműködés egészének piacon történő megjelenését.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:**
Kizárólag szakmai együttműködésen alapuló, illetve integratori tevékenységet támogató projekt más operatív programokban nem szerepel.
6. **A jogosultak köre:** kis- és középvállalkozás, adószámmal rendelkező magánszemély, mikrovállalkozás, őstermelő, szociális szövetkezet, önkormányzat, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül.
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**
 1. *komponens*
Az integratori tevékenység az akciócsoport illetékességi területén található mindkét járásra kiterjed. A hálózati együttműködésben legalább 10 (tíz) szereplő vesz részt. Előnyben részesül az a szakmai integrációt megvalósítani kívánó pályázó, amely alapanyagot, technológiát biztosít és a felvásárlási, értékesítési tevékenységet is folytat.
 2. *komponens*
A támogatásnak elő kell mozdítania a térség humán erőforrásának növekedését. A célcsoport és a munkaerőpiac igényeit felmérő, ezt bemutatni képes pályázat támogatható. Előnyben részesül az a pályázó, amely a tartós munkanélküliek, a START és közmunkaprogramban résztvevők, illetve fogyatékkal élők számára biztosít képző, fejlesztő tevékenységet.
 3. *komponens*

A támogatásnak elő kell mozdítania a térség gazdasági szereplői közötti tudásátadást, szakmai együttműködést. Kizárólag tematikus programsorozat támogatható.

4. komponens

Olyan szakmai együttműködés támogatható, amely biztosítja az előállított termékek, szolgáltatások hozzáadott értékének növekedését, az adott együttműködés egészének piacon történő megjelenését. Az együttműködésben legalább tíz (10) szereplő vesz részt.

8. Tervezett forrás: Ebben a pontban határozzák meg:

- a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 20 millió forint
- b. a támogatás aránya: Az 1. és a 4. komponens esetén: 100 %. A többi komponens esetén: A Hegyháti Járás területén 65 %, Egyéb területeken 60 %
- c. a projektméret korlátai: 500 e forint – 20 millió forint
- d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített² költségelszámolás) egyösszegű átalány

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma: 2016. 2. félév- 2017. 2. félév

10. Kimeneti indikátorok: A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forrással. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

- e. A támogatott projektek száma: 10 db
- f. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (db): Nem releváns.

1. **Az intézkedés megnevezése:** II. A hozzáadott értéket képviselő, illetve ökológiai előállított helyi termékek termelési és piacra jutási feltételeinek fejlesztése
2. **Specifikus cél:** Növekedésorientált helyi akciók támogatása
3. **Indoklás, alátámasztás:** Akciócsoportunk kiemelt feladatának tekinti a helyi termékek termelésének és piacra jutásának támogatását. A korábbi LEADER program eredményeként megjelentek a térségben az ökológiai gazdálkodással foglalkozók. A beérkezett projektötletekből egyértelműen kiderül, hogy a cél megvalósulását támogatni szükséges.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Támogatjuk a termék feldolgozást, szolgáltatás- és termékfejlesztést, az infrastrukturális feltételeket biztosítását, valamint a marketing tevékenységet.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Az intézkedés nem csak azokat a pályázókat támogatja, akik az ökológiai gazdálkodásra kívánnak áttérni, hanem azokat is, akik már működtetik ökológiai tevékenységüket. Az ökológiai gazdálkodást érintő projekt kizárólag együttműködés keretében valósulhat meg. Ez utóbbi biztosítja a lehatárolást a VP-4-11.1.-11.2.-15 intézkedéstől.

² Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

6. **A jogosultak köre:** Természetes személy (alanyi feltétel: a természetes személynek az utolsó kifizetési kérelem benyújtásáig egyéni vállalkozóként nyilvántartásba kell magát vetetnie), adószámmal rendelkező magánszemély, őstermelő, kistermelő, mikrovállalkozás, szociális szövetkezet, nonprofit szervezet államháztartáson kívül.
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** Az intézkedésben támogatásra kerülnek a helyben megtermelt ökológiai termékek előállítói, szolgáltatói, mely révén a helyi gazdaság fejlődik, erősödik. Az egyes termelő, szolgáltató tevékenységek fejlesztése abban az esetben támogatható, ha településen, térségen belül a fejlesztés innovációt jelent (új, vagy újszerű), illetve hozzáadott értéket képes megjeleníteni, amely a termék, szolgáltatás minőségének növekedésében, a foglalkoztatásra gyakorolt hatásában, vagy egyéb, a pályázó által bemutatott és reálisan megvalósítható formában jelenik meg.
8. **Tervezett forrás:**
- az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás: 100 millió forint
 - a támogatás aránya: A Hegyháti Járás területén 65 %, Egyéb területeken 60 %, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül: 100 %
 - a projektméret korlátai: 500 e forint – 5 millió forint
 - a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített³ költségelszámolás) egyösszegű átalány

50

[11] megjegyzést írt: szerintem mg. tevékenysége setén elég az őstermelő is,

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév - 2019. 2. félév
10. **Kimeneti indikátorok:**
- A támogatott projektek száma: 20 db
 - A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db): Nem releváns.
- Az intézkedés megnevezése:** III. Helyi-térségi szintű öko-, gasztroturisztikai fejlesztések támogatása
 - Specifikus cél:** Növekedésorientált helyi akciók támogatása
 - Indoklás, alátámasztás:** A SWOT analízisből egyértelműen kiderül, hogy a térségben jelentős potenciál turisztikai potenciállal rendelkezünk. Az utóbbi években egyre inkább előtérbe került az öko- és gasztroturizmus, ami egyrészt helyi lehetőségként jelenik meg, másrészt, pedig az országos turizmusfejlesztési koncepcióval is összhangban áll.
 - A támogatható tevékenység területek meghatározása:** az öko- és gasztroturizmushoz kapcsolódó Infrastrukturális fejlesztések, eszközbeszerzések, valamint térségi, ill. helyi szintű marketing tevékenységek támogatása.
 - Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Turizmusfejlesztés a GINOP intézkedésekben szerepel, azonban jellemzően kiemelt projektként. A VP 6.2.1 Nem mezőgazdasági tevékenységek elindítása című intézkedés azt a mezőgazdasági termelőt támogatja, aki a meglévő mezőgazdasági tevékenységét szeretné diverzifikálni (a mezőgazdaságból származó árbevétel 50 % mezőgazdasági tevékenységből kell, hogy származzon). Támogatjuk az induló és működő fejlesztéseket is. Feltétel, hogy a projekt együttműködés keretében valósuljon meg.

³ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

6. **A jogosultak köre:** Természetes személy (alanyi feltétel: a természetes személynek az utolsó kifizetési kérelem benyújtásáig egyéni vállalkozóként nyilvántartásba kell magát vetetnie), adószámmal rendelkező magánszemély, őstermelő, kistermelő, mikrovállalkozás, szociális szövetkezet, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül.
7. **Fogalom magyarázat:** Ökotermék: A TANÁCS 834/2007/EK RENDELETE (2007. június 28.) szerint, valamint a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek ökológiai gazdálkodási követelmények szerinti tanúsításának, előállításának, forgalmazásának, jelölésének és ellenőrzésének részletes szabályairól szóló 79/2009. (VI. 30.) FVM rendelet követelményei alapján előállított termék.
Gasztturizmus: olyan turisztikai szolgáltatás, amely a nem elsődlegesen helyi lakosok számára biztosítja az alapvetően helyi hagyományokra, helyi alapanyagokra építő ételek, italok, módszerek és szaktudás bemutatását. (Pl.: tradicionális ételek, italok, ezeket biztosító falusi szálláshelyek, gasztromúzeumok, idegenforgalmi célú főzőversenyek, a helyi étel-ital sajátosságokat bemutató idegenforgalmi rendezvények, stb.)
8. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** A pályázónak az utolsó kifizetési kérelem benyújtásáig rendelkeznie kell olyan dokumentummal, amely igazolja, hogy a kérelem benyújtásának időpontjában eleget tesz azoknak a követelményeknek, amelyeket az 79/2009. (VI. 30.) FVM rendelet a kérelem benyújtásának időpontjára meghatározhat. (További részletes információk elérhetők az ökotermék tanúsító szervezet honlapján: <http://www.biokontroll.hu/cms/>)
A támogatott tevékenység hozzájárul a térség, illetve a település idegenforgalmi vonzerejének növekedéséhez, illetve elősegíti a vendég éjszakák számának növekedését.
9. **Tervezett forrás:**
- a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokalált forrás: 80,55 millió forint
 - b. a támogatás aránya: A Hegyháti Járás területén 65 %, Egyéb területeken 60 %, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül: 100 %
 - c. a projektméret korlátai: 500 000 -5 millió forint
 - d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁴ költségelszámolás)

[12] megjegyzést írt: Ez még a központi kiírásban sem volt követelmény, mi miért tennék???

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

10. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév - 2019. 2. félév

11. **Kimeneti indikátorok:**

- a. A támogatott projektek száma: 16 db
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db) Nem releváns.

1. **Az intézkedés megnevezése:** IV. Helyi, térségi kulturális, sport és környezet tudatosságot fejlesztő rendezvények, valamint a helyi értékek megismerése tematikus programok segítségével
2. **Specifikus cél:** Érték vezérelt helyi közösségfejlesztési kezdeményezések támogatása
3. **Indoklás, alátámasztás:** Akciócsoportok komoly hangsúlyt fektet a közösségfejlesztésre, és a helyi közösségek támogatására. A közös érték közösséget teremthet és közösséget erősíthet. A közös értékekkel rendelkező közösség fejlesztési célmegvalósító képessége hatékony és nem ad-hoc jellegű

⁴ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

(szemben az érdek vezérelt közösségekkel. A közös értékekkel rendelkező közösség olyan akciókat, tevékenységeket végezhet, melyek pénzügyi értelemben vett megtakarításokat, pénzben is mérhető értéket teremt és olyat is, amelyet a közösségen kívül senki nem végezne el.

Térségünkben egymástól függetlenül számos gyermektábor működik vagy folyamatosan, vagy – pályázati sikerességtől függően – ad-hoc jelleggel. Ilyen táborok pl.: lovas tábor, hagyományőrző, kézműves tábor, „történelmi” tábor, erdei tábor, stb.). Területünkön számos természeti, épített és társadalmi értéket azonosítottunk, amelyek jelenlegi „kihasználtsága” (hasznosulása) jelentős tartalékokat hordoz magában. Igény és részben probléma: a helyi gyermekek sem ismerik kellő mértékben értékeinket, különösen a nyári időszakban nem biztosított a gyermekek felügyelete, a szabadidő hasznos, játékos, szórakoztató, kulturált formában történő eltöltése.

4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Tematikus nyári tábor sorozat, települési értékeink programszerű bemutatása (különösen kisiskolások számára), helyi értékeket bemutató, továbbá hagyományt teremtő, hagyományőrző települési, térségi rendezvények, naturpark rendezvények, a települési környezet megővését célzó helyi-térségi programok támogatása. Különösen támogatjuk a turisztikai vonzerővel rendelkező, magas színvonalú, több éve megrendezésre kerülő rendezvényeket, amelyek multiszektoralis együttműködés (pl.: helyi termelők, kézművesek, iparművészek) mellett jönnek létre.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Más operatív programokban az általunk támogatott program nem szerepel, ezért nem szükséges a lehatárolás.
6. **A jogosultak köre:** Mikroállalkozás, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül (szociális szövetkezet is), egyház.

- **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**

- Azokat a tematikus táborokat támogatjuk, melyek az alábbiak mentén szerveződnek:

Felfűzi a helyi sajátosságokat, helyi értékeket, a jelenleg is működő, vagy kialakítható táborok programjaira építve. A tervezett tábor programban – többek között - szerepelhet a sport (pl.: lovaglás, horgászat), a népi hagyományok megismerése és a kapcsolódó tudás elsajátítása, a természet és a természeti értékek megismerése. Cél a teljes szünidő programmal történő feltöltése, amelyből az igényeknek megfelelően válogathatnak mind a szülők, mind a gyermekek.

Turisztikai vonzerővel rendelkező, magas színvonalú, több éve megrendezésre kerülő rendezvényeket, amelyek multiszektoralis együttműködés mellett jönnek létre.

Falunapok nem támogathatóak.

7. **Tervezett forrás:**

- a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás:* 50 millió forint
- b. *a támogatás aránya:* Nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül, valamint egyház pályázó esetén: 100 %, mikroállalkozás esetén: A Hegyháti Járás területén 65 %, Egyéb területeken 60 %,
- c. *a projektméret korlátai:* Tematikus tábor szervezése esetén: 1-10 millió forint, rendezvények esetén: 200 ezer forint-1 millió forint
- d. *a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁵ költségelszámolás)*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

8. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév-2020. 2. félév

⁵ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

9. **Kimeneti indikátorok:**

- a. *A támogatott projektek száma: 40 db*
- b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db): Nem releváns.*

1. **Az intézkedés megnevezése:** V. A közrendet, közlekedés- és közbiztonságot leginkább javító, helyi programok és fejlesztési igények támogatása
2. **Specifikus cél:** A lakosság szubjektív, biztonságérzetét szolgáló települési kezdeményezések
3. **Indoklás, alátámasztás:** A közbiztonság és az életminőség színvonala szerves kapcsolatot alkot. Fontos, hogy a térségünkben élők biztonságban érezhessék magukat. A Hegyháti járás területe komplex programmal fejlesztendő, ahol az országos átlag feletti a munkanélküliség, valamint a hátrányos helyzetű társadalmi réteget alkotók száma igen magas. A bűncselekmények megelőzése érdekében fontos a településeken megfigyelő rendszerek létrehozása, kiépítése. Térségünkben számos polgárőrség működik, melyek eredményes munkájához elengedhetetlenek a különféle eszközbeszerzések, fejlesztések.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Támogatás vehető igénybe az önkormányzatok, nonprofit szervezetek számára, a települések közbiztonságát szolgáló megfigyelő rendszerek létrehozására, új polgárőrsegek kialakítására, ill. a meglévő polgárőrsegek technikai felszereltségének fejlesztésére, továbbá gyalogos-átkelők kialakítására, „fekvőrendőr”-ök, korlátozó táblák elhelyezésére, sebességmérők kihelyezésére, melyekkel biztonságosabbá tehető a belterületi közúti forgalom.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Ez az intézkedés más operatív programban nem szerepel, így a lehatárolás nem szükséges.
6. **A jogosultak köre:** Nonprofit szervezetek államháztartáson belül és kívül.
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**
Azon települések, szervezetek támogathatók, ahol a közlekedéssel, közbiztonsággal foglalkozó szervek (pl.: rendőrség, polgárőrség), valamint a helyi lakosságot képviselő érintettek (polgármester, civil szervezetek vezetői) a településen, vagy településrészen konkrét problémaként jelölik meg az intézkedés céljaihoz tartozó beavatkozási területet. Támogathatók továbbá azok a helyi-térségi civil, önkormányzati kezdeményezések, amelyek célja a helyi lakosság közbiztonság érzetének javítása, a biztonságosabb közúti közlekedés feltételeinek megteremtése.
8. **Tervezett forrás:**
 - a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás: 70 millió forint*
 - b. *a támogatás aránya: 100 %,*
 - c. *a projektméret korlátai: 200 ezer forint- 2 millió forint*
 - d. *a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁶ költségelszámolás) egységköltség alapú általány*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév-2020. 2. félév
10. **Kimeneti indikátorok:** *A célértékek legyenek arányban az intézkedésre alokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.*

⁶ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: összegszegű általány, egységköltség-alapú általány, %-ban meghatározott általány.

- a. *A támogatott projektek száma: 35 db*
- b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db): Nem releváns.*

1. **Az intézkedés megnevezése:** VI. A leghátrányosabb térségek és leszakadó települések humánerőforrás fejlesztési feltételeinek térségi szintű kialakítása EFOP 1.5
2. **Specifikus cél:** Társadalmi felzárkózást elősegítő helyi akciók
3. **Indoklás, alátámasztás:** A Hegyháti Járás a komplex programmal fejlesztendő járások közé tartozik, melyben kiemelkedően magas a munkanélküliek száma, és a romák aránya.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:**
6. **A jogosultak köre:**
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**
8. **Tervezett forrás:**
 - a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás:*
 - b. *a támogatás aránya:*
 - c. *a projektméret korlátai:*
 - d. *a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁷ költségelszámolás)*

54

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:**
10. **Kimeneti indikátorok:**
 - a. *A támogatott projektek száma (db)*
 - b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)*
1. **Az intézkedés megnevezése:** VII. Tartós szegénységben élők, romák felzárkózásának, periférikus élethelyzetek felszámolásának kiegészítő segítése EFOP 1.6
2. **Specifikus cél:** Társadalmi felzárkózást elősegítő helyi akciók
3. **Indoklás, alátámasztás:** A Hegyháti és a Komlói Járásban magas a romák aránya, főként a zsáktelepüléseken. Aluliskolázottak és jellemzően a közmunkaprogramokban foglalkoztatottak. Korábbi műhelymunkákból kiderült (Autonómia Alapítvány programja: EU-forrásokkal a romák integrációjáért c. projekt), hogy bizonyos roma közösségek aktívak, a közmunkából ki szeretnének lépni a munkaerőpiacra, melyhez képzésekre, egyéb készségek elsajátítására van szükségük.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**

⁷ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: összegszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:
6. A jogosultak köre:
7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:
8. Tervezett forrás:
 - a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás:
 - b. a támogatás aránya:
 - c. a projektméret korlátai:
 - d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁸ költségelszámolás)

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. A megvalósítás tervezett időintervalluma:
10. Kimeneti indikátorok:
 - a. A támogatott projektek száma (db)
 - b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

1. **Az intézkedés megnevezése:** VIII. Integrált humán erőforrás fejlesztési beavatkozások a Hegyháti járás területén EFOP 1.7
2. **Specifikus cél:** Társadalmi felzárkózást elősegítő helyi akciók
3. **Indoklás, alátámasztás:** Akciócsoportunk területén a Hegyháti Járás területe komplex programmal fejlesztendő járás, ahol a társadalmi kirekesztés jelen van a mindennapokban, valamint jellemző, a helyi társadalom depriváltsága, a romák magas aránya.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:**
5. Kiegészítő jelleg, lehatárolás:
6. A jogosultak köre:
7. A kiválasztási kritériumok, alapelvek:
8. Tervezett forrás:
 - a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás:
 - b. a támogatás aránya:
 - c. a projektméret korlátai:
 - d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített⁹ költségelszámolás)

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

⁸ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

⁹ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:**

10. **Kimeneti indikátorok:**

- a. *A támogatott projektek száma (db)*
- b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)*

1. **Az intézkedés megnevezése:** IX. Alternatív energia kiegészítő alkalmazása, Alternatív energiaforrásokra alapozó közlekedésfejlesztés
2. **Specifikus cél:** A foszilis energiahordozók használatának csökkentése a térségben
3. **Indoklás, alátámasztás:** Térségünkben éves átlagban magas a napsütéses órák száma, mely kiváló lehetőséget biztosít a napenergia hasznosítására. A szél-, víz-, és geotermikus energia használata nem jellemző, illetve kiépítésük többnyire nem tekinthető gazdaságosnak az akciócsoport területén. Jellemzően a gáz felhasználása mellett biomassza kazánokkal fűtik a településeken a középületeket és a lakóházakat is. A HACS-unk területén a zsáktelepülések aránya 24 %-os. Ezek a települések jellemzően 500 fő alattiak. A tömegközlekedés sűrűsége nem megfelelő, így indokolt az alternatív energiaforrásokra alapozó közlekedés kialakítása kísérleti jelleggel.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Alternatív energiával kapcsolatos infrastrukturális beruházások, eszközbeszerzések, tanulmányutak, megvalósíthatósági tanulmányok, tervek készítése. Alternatív energiával működő közlekedésfejlesztéssel kapcsolatos infrastrukturális beruházások, eszközbeszerzések, tervek, tanulmányok készítése.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** A KEHOP-tól való lehatárolás: a támogatás maximumának értéke, valamint a támogatás csak 5000 fő alatti lakosságszámmal rendelkező településeken vehető igénybe.
6. **A jogosultak köre:** Mikroállalkozás, adószámmal rendelkező magánszemély, szociális szövetkezet, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül, egyház.
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:**
Olyan kezdeményezések támogathatók, amelyek konkrét alkalmazási lehetőségeket megjelölve megalapozzák az alternatív energia hasznosításának formáit akár a háztartási, üzemi, közüzemi energiafelhasználás, akár a közlekedés által történő felhasználás esetén. Támogathatók azok a kezdeményezések, amelyek következtében csökken az adott településen kibocsátott CO2 mennyisége.
8. **Tervezett forrás:** *Ebben a pontban határozzák meg:*
 - a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 65 millió forint*
 - b. *a támogatás arányát:* Szociális szövetkezet, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül, egyház pályázó esetén: 100 %, mikrovállalkozás pályázó esetén: A Hegyháti Járás területén 65 %, Egyéb területeken 60 %,
 - c. *a projektméret korlátait:* 500 ezer forint – 10 millió
 - d. *a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹⁰ költségszámolás)*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév -2017. 2. félév

¹⁰ Egyszerűsített költségszámolás fajtái: összegszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

10. **Kimeneti indikátorok:** A célértékek legyenek arányban az intézkedésre allokált forráskerettel. Az alább megadott, kötelezően alkalmazandó indikátorok köre kiegészíthető.

- a. A támogatott projektek száma: 6 (db)
- b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db) Nem releváns.

1. **Az intézkedés megnevezése:** X. Vallási, kegyeleti és közösségi rendeltetésű ingatlanok, eszközök rehabilitációjának, fejlesztésének támogatása
2. **Specifikus cél:** A települési arculat fenntartása, fejlesztése
3. **Indoklás, alátámasztás:** Vidéki térségünkben az itt élők számára, még mindig jelentőséggel bír a vallás és a hozzá kapcsolódó szakrális tárgyak, eszközök által közvetítettek. A kistelepüléseken fontosak és jelentősek a közösségi célú intézmények, létesítmények, meghatározóak a falvak „életében”.
4. **Fogalom magyarázat:** Kegyeleti eszközök: vallási szertartásokhoz kapcsolódó, a szertartások során használt eszközök, továbbá a nem egyházi temetés esetén a temetés során igénybe vett eszközök, amennyiben ez eltér az egyházi temetés során igénybe vett kegyeleti eszközöktől.
5. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** Támogatás vehető igénybe az önkormányzatok és non-profit szervezetek által fenntartott közösségi létesítmények, sportpályák szabadtéri színpadok, rendezvényterek, lőterek és strandok felújítására, korszerűsítésére. A kulturált versenyzési, sportolási feltételek megteremtésére, a sportpályák minőségének és a kiszolgáló egységeknek a fejlesztésére. Támogatás vehető igénybe az temetők, ravatalozók kálváriák, keresztek, feszületek, haranglábak felújítására, kialakítására, valamint kegyeleti eszközök, orgona, beszerzésére, javítására, kivéve energetikai jellegű fejlesztések.
6. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** VP-6-7.4.1.1-16 intézkedés jellemzően energetikai fejlesztéseket támogat. Jelen kiírást, ezt nem támogatja.
7. **A jogosultak köre:** Szociális szövetkezet, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül, egyház, mikrovállalkozás
8. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** Kizárólag azok a projektek támogathatóak, melyek nem tartalmaznak energetikai korszerűsítést. Előnyben részesülnek az 500 fő alatti lakosságszámmal rendelkező településekről induló kezdeményezések.
9. **Tervezett forrás:**
 - a. az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás: 65 millió forint
 - b. a támogatás aránya: Szociális szövetkezet, nonprofit szervezet államháztartáson belül és kívül, egyház pályázó esetén: 100 %, mikrovállalkozás pályázó esetén: A Hegyháti Járás területén 65 %, Egyéb területeken 60 %,
 - c. a projektméret korlátai: 1-5 millió forint
 - d. a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹¹ költségelszámolás)

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

10. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016.2. félév -2020. 2. félév

11. **Kimeneti indikátorok:**
- a. A támogatott projektek száma: 13 db

¹¹ Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: egyösszegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

b. A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)

1. **Az intézkedés megnevezése:** XI. Speciális háziiorvosi ellátások kialakításának, fejlesztésének a támogatása, szűrőprogramok kialakítása, népszerűsítése
2. **Specifikus cél:** Egészségfejlesztési intézkedések
3. **Indoklás, alátámasztás:** A térség lakosságának egészségügyi adatai, valamint az alapfokú egészségügyi ellátás infrastrukturális feltételei egyértelműen indokolják a tervezett fejlesztéseket, illetve azok irányait. Felmérésünk alapján a házi orvosok leginkább a gép és/vagy eszközbeszerzést igényeltek a feladatellátás minőségének javításához. Emellett fontos a megelőzést szolgáló akciók intézményesítése, pl.: a rekreációs sportesemények segítségével, illetőleg speciális szűrővizsgálatok rendszeressé tétele.
4. **A támogatható tevékenység területek meghatározása:** A házi – és gyermekorvosi szolgáltatások infrastrukturális- és eszközfejlesztése, valamint képzés támogatása.
5. **Kiegészítő jelleg, lehatárolás:** Kizárólag a Komlói, Sásdi járás területén háziiorvosi praxissal rendelkező orvosok pályázhatnak. Önkormányzati tulajdonú fejlesztésre a TOP 2.D.5.1.-4.1 intézkedése nyújt lehetőséget.
6. **A jogosultak köre:** Mikro-vállalkozások.
7. **A kiválasztási kritériumok, alapelvek:** Pályázat benyújtására kizárólag házi-, illetve gyermekorvos jogosult. A támogatás segítségével növekszik az alapfokú egészségügyi feladatellátás minősége.
8. **Tervezett forrás:**
 - a. *az adott beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás:* 28 millió forint
 - b. *a támogatás aránya:* A Hegyháti Járás területén 65 %, Egyéb területeken 60 %
 - c. *a projektméret korlátai:* 500 ezer forint -3,5 millió forint
 - d. *a támogatás módját (hagyományos vagy egyszerűsített¹² költségelszámolás)*

Figyelem: A d.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges meghatározni.

9. **A megvalósítás tervezett időintervalluma:** 2016. 2. félév-2017. 2. félév
10. **Kimeneti indikátorok**
 - a. *A támogatott projektek száma:* 8 db
 - b. *A támogatott kedvezményezettek száma típus alapján megbontva (vállalkozás, önkormányzat, civil szervezet) (db)*

8.2 Együttműködések

1. **Az együttműködések tervezett tématerületei:**

Korábbi együttműködési projektjeinkből kiindulva a továbbiakban is fontosnak tartjuk a helyi termék piacra jutása érdekében a megyei, és nemzetközi együttműködések. A hagyományörzés, népi örökségünk átörökítése kapcsán hagyományörző táborok megtartását, összehangolását tervezzük

¹² Egyszerűsített költségelszámolás fajtái: összegű átalány, egységköltség-alapú átalány, %-ban meghatározott átalány.

megvalósítani térségi együttműködési projekt keretében. A harmadik térségek közötti együttműködési lehetőség, ill. cél az országos túraútvonalakhoz (lovas, vízi, zárandókút, stb.) való kapcsolódás, infrastrukturális fejlesztés a turizmus területén, marketing tevékenység támogatása.

Nemzetközi együttműködés sarokpontja a 2014-2020-as időszakban is a korábbi időszakhoz hasonlóan: helyi termék, gazdasági kapcsolatok kiépítése és tovább fejlesztése, kulturális együttműködés, kapcsolatépítés, ill. fenntartás térségbeli magyar és külföldi civil szervezetek, öntevékeny csoportok között, energetikai megoldások, szakmai együttműködések kialakítás, fenntartása, tanulmányutak szervezése, jó gyakorlatok átvétele (helyi termék, szociális gazdaság, gazdaság, kulturális tevékenység, stb.).

2. **Specifikus cél: Helyi termék piacra jutása, jó gyakorlatok átvétele, tanulmányutak szervezése, túraútvonalakhoz kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések, marketing tevékenységek, kulturális együttműködések, energetikai beruházások.**

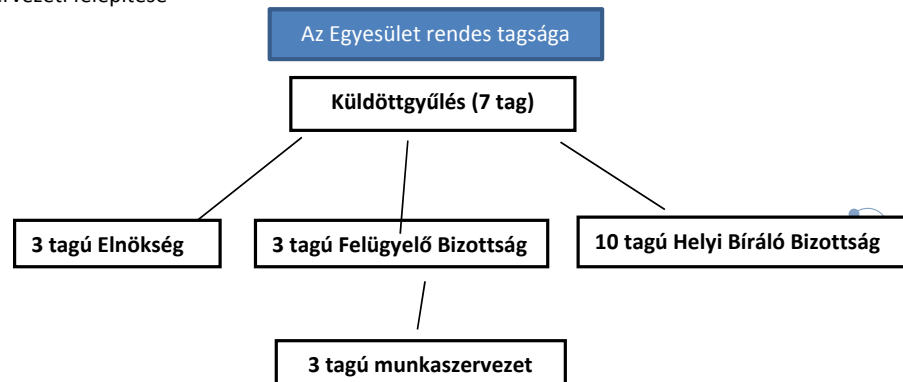
3. **Indoklás, alátámasztás: A korábbi programozási időszakban több sikeres térségek közötti és nemzetközi együttműködés projektet bonyolítottunk le, ill. voltunk résztvevői.** Pl. Mecsek Mézes Körút, mely a Baranyában tevékenykedő méhészek termékeinek piacra juttatását segítette elő, vagy nemzetközi együttműködés keretében a Mecseki Energiakör települései számára beruházásokat, tanulmányutat, rendezvényt támogatott. Az együttműködési projektek közül az előbb említett két pályázatunk volt a legsikeresebb, amiatt, hogy valódi térségi és nemzetközi együttműködést hozott létre (felmerült a projektek továbbvitelének a lehetősége is) a projekt, egyrészt a HACS-ok között, másrészt pedig a projekt végső kedvezményezett köre között. Helyzetelemzésünkben és a SWOT elemzésben is kiemelt szerepet kaptak a helyi termékek, és az alternatív energiaforrások.

8.3 A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei

1. A HACS 2008 évben alakult, az egyesület bejegyzése 2008 októberében történt meg.
A vidéki területeken történő változások támogatás, gazdálkodási tevékenységek nem mezőgazdasági tevékenységek felé történő diverzifikálása és a nem mezőgazdasági ágazatok fejlesztése, a foglalkoztatás elősegítése, az alapszolgáltatások javítása, a vidéki területeket vonzóbbá tevő beruházások végrehajtása révén gazdasági és társadalmi visszaesés és a vidék elnéptelenedése felé mutató tendenciák visszafordítása. Vidéki gazdaságra vonatkozó egyéb, helyi kezdeményezésen alapuló intézkedések kezdeményezése. Szélesebb értelemben vett vidéki gazdaságra, lakosságra irányuló intézkedések közötti területi koherencia és szinergia a helyi stratégiákon keresztül. Az egyesület működési területén a vidék kulturális értékeinek megőrzés, a hagyományok ápolása, kultúrához kapcsolód fejlesztések kezdeményezése, a kulturális tevékenységet végző szervezetek és magánszemélyek munkájának összehangolása, koordinálása. Területfejlesztési célok megvalósításának elősegítése és a határon átnyúló kapcsolatok kialakítása, ápolása.
 2. *A HACS összetétele (elnökség, tagság, munkacsoportok taglistája név/szervezet, a HACS-ban betöltött pozíció és a szakterület megnevezésével).*
Lásd: 2.3

Egyesületünk jelenleg 167 taggal rendelkezik, a vállalkozók, önkormányzatok és civil szervezetek az alábbiakban aránya az alábbiak szerint oszlik meg: közszféra: 59 tag, üzleti szféra: 59 tag, civil szféra: 49 tag. A közgyűlés az egyesületi tagokból tevődik össze.

3. A HACS szervezeti felépítése

4. Egyesületünk legfőbb szerve a küldöttgyűlés, mely 7 főből áll, ők a tagok közül kerülnek megválasztásra. A küldöttgyűlés az egyesület legfőbb szerve, ülései nyilvánosak, melyen a küldöttek és az elnökség vesznek részt, valamint a meghívottak tanácskozási joggal vehetnek részt. Az elnökség három főből áll, melynek üléseire tanácskozási joggal meg kell hívni a felügyelő bizottság elnökét.

A Küldöttgyűlés az Egyesület működésének és gazdálkodásának ellenőrzése céljából Felügyelő Bizottságot hoz létre. A Felügyelő Bizottság a Küldöttgyűlésnek alárendelt testület A FEB három tagból áll.

Az Egyesület rendes tagjainak összességét az Egyesület Elnökségének határozata alapján megjelölt időpontban évente legalább egyszer az Egyesület elnöke köteles összehívni a 7.2 pontban foglalt eljárási rendnek megfelelően. Az Egyesület rendes tagjai összességének hatáskörébe tartozik a Küldöttek megválasztása a 8.3 pontban foglaltak szerint.

Az Egyesület rendes tagjai összességének gyűlésén az Elnök beszámol a tagságnak az Elnökség előző éves tevékenységéről, valamint a Küldöttgyűlés által hozott határozatokról. Az Egyesület tagjainak összességét az Egyesület Munkaszervezete rendszeresen tájékoztatja az aktuális nemzeti, vagy uniós fejlesztési-támogatási lehetőségekről. Az Egyesület tagjainak összességét meg kell hívni minden olyan küldöttgyűlésre, ahol a küldöttgyűlés napirendi pontjai között a Helyi Fejlesztési Stratégia elfogadása, vagy módosítása szerepel.

A munkaszervezet ügyviteli, adminisztratív szervezet. A munkaszervezet munkáját a munkaszervezet-vezető irányítja, valamint gyakorolja a munkáltatói jogokat a munkaszervezet dolgozói kapcsán. Eljár és dönt a küldöttgyűlés és az elnökség által hatáskörében utalt ügyek kapcsán, valamint gondolkodik az egyesület nyilvántartásainak vezetéséről. A munkaszervezet döntéselőkészítő pozíciót tölt be, pontozza, értékeli a beérkezett pályázatokat, valamint azokat „véleményezi” is a döntéshozó testület számára. A korábbi időszakban a pályázatok értékelésre, döntésére vonatkozóan helyi bíráló bizottság került létrehozásra, amely döntött a beérkezett pályázatok rangsorba állítását követően a támogatott pályázatokról, projektekről.

5. A pályázatok kiválasztásával és a HACS működésével kapcsolatos döntéshozatali folyamatok bemutatása a KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontjának teljesítésével¹³ (a folyamatábra segíti a megértést).

Figyelem: Az 5.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

6. A munkaszervezet vezetését Vidák Krisztina végzi, aki már 2010 év óta látja el ezeket a feladatokat. Széleskörű vidékfejlesztési tapasztalatokkal rendelkezik, közreműködött már az AVOP LEADER programban is, mint pályázati ügyintéző. Az ő feladata a munkaszervezet vezetése, a döntések előkészítése, a munka megszervezése, az elnökség naprakész tájékoztatása. Továbbá ő felel a HACS térség, és a tagság tájékoztatásáért, informálásáért, a társszervezetekkel való kapcsolattartásért is. Feladatát teljes munkaidőben látja el. Egyetemi végzettséggel (szociológus), és (REGA) Ph.d abszolutóriummal rendelkezik. A munkaszervezetben fő állást jelenleg még két kolléga tölt be. Barabás Barna mérnöktanár, építészeti és informatikai ismeretekkel, szervezetünkönél már több, mint 3 éve segíti a munkát. Barna számos sikeres pályázati elszámolásban segédkezett, szervezete a nemzetközi együttműködési projektjeinket, projektet generál, weblapot szerkeszt, informálja a térséget. Dr. Fintáné Sipos Ildikó középfokú végzettséggel látja el a munkaszervezet adminisztratív tevékenységeit, az iktatást, a levelezést, tagdíjnyilvántartást, tagdíj befizetést és a postázást. Jelenleg még egy fő Ujváriné Balogh Andrea megbízási szerződéssel, napi 4 munkaóra keretében pályázatírási, pénzügyi feladatokat lát el, tavaly december óta. Andrea számviteli főiskolát végzett, korábban az önkormányzati szférában pénzügyesként dolgozott, így ismeri a térség önkormányzatait.
7. Munkaszervezetünk a Komlói járásban, Kárász településen található. 2023 év végig rendelkezünk „ingyenes” bérleti szerződéssel. Irodánk teljesen felszerelt, minden feltétellel, eszközzel, berendezéssel rendelkezünk jelenleg, ahhoz, hogy hatékony és eredményes munkát tudjunk végezni. A 2007-2013-as időszakban irodánkat teljesen, irodabútorokkal és számítástechnikai eszközökkel felszereltük.
8. A működésre tervezett költségvetés szöveges alátámasztása.

Figyelem: A 8.) pontot a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

8.4. Kommunikációs terv

1. Egyesületünknek jelenleg 167 tagja van, őket tekintjük elsődleges célcsoportnak, de természetesen másodlagos célcsoportként a két járás (Komlói, Hegyháti) településeinek lakosait, vállalkozóit, civil szervezeteit, önkormányzatait és egyházközségeit is tájékoztatjuk, informáljuk, a tőlünk telhető legjobb módon.
1. Elsődleges kommunikációs eszközünk, a tagokról készített email címlista alapján az elektronikus levelezési rendszer. Gyors, hatékony és azonnal odaér a címzetthez. Honlapunkon (www.mvh-hacs.hu) naprakész információk találhatóak a pályázóink számára, nemcsak a LEADER pályázatokkal kapcsolatosan, hanem egyéb hasznos tartalmak is. Rendszeresen pályázati hírlevelet készítünk, melyben tájékoztatjuk tagjainkat az aktuális pályázati kiírásokról. Facebook oldalunkon szélesebb kört érünk el. Térségi fórumainkon, rendezvényeinken a jelenlévők közvetlen információban részesülhetnek. Kiadványokat, szórólapokat készítünk célzottan egy témát érintve, és általánosságban véve is. Térségi és helyi újságokban,

¹³KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti követelmény a „hátrányos megkülönböztetéstől mentes és átlátható kiválasztási eljárás és objektív kritériumok kidolgozása a műveletek kiválasztásához, amelyek elkerülik az összeférhetetlenséget, biztosítják, hogy a kiválasztási döntések során a szavazatok legalább 50 %-át állami hatóságnak nem minősülő partnerek adják”

napilapokban kiemelt témák vonatkozásában (pl. LEADER pályázatok megjelenése) hirdetünk. Helyi televízióban rendszeresen jelentetünk meg felhívásokat, információkat.

2. Honlapunk „külön fülön” Helyi Fejlesztési Stratégia 2014-2020 címszóval minden információ rendelkezésre áll, a stratégiát, a megvalósult projekteket, elkészített tanulmányokat illetően. A projektötletek című fül alatt lehetősége van az érdeklődőnek, arra, hogy projektötleteket küldjön számunkra. Lehetőséget biztosítunk a személyes, email-es vagy telefonos kapcsolatra is. A projektötletek, egyéb javaslatok iktatásra kerülnek irodánkban. Korábban a közgyűlésen, jelenleg a küldöttgyűlésen nyílik lehetőség a személyesen is szélesebb körben is véleménynyilvánításra, hozzászólásra. Az itt elhangzottakat jegyzőkönyvbe foglaljuk, majd iktatjuk.
3. A munkaszervezet-vezető feladata a kommunikáció, az információ áramoltatása. Egy kolléga feladatkörébe tartozik a weblap frissítése, az email küldést, a Facebook oldal üzemeltetését, a hírlevelek szerkesztése.
4. Kommunikációs ütemterv:
Weblapunk és Facebook oldalunk folyamatosan frissítésre kerül, szinte napi szinten. Az önkormányzatok jó partnerek az információ, úgymond tovább osztásában, a tőlünk kapott hírlevelet, szórólapot kihordják a településre, minden háztartásba. Jelentősebb eseményeket, információkat egyéb írott és nyomtatott sajtóban is közzéteszünk.
5. *a kommunikációs tevékenység pénzügyi terve.*

ezer forintban	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
Térségi nyomtatott média (Dunántúli Napló, stb.)	60	60	60	60	60	300
Térségi rádiós, TV-s hirdetések	30	30	30	30	30	150
Egyéb (pl.terembérlet, honlap, domain)	50	50	50	50	50	250
Összesen	140	140	140	140	140	700

8.5. Monitoring és értékelési terv

Ebben a fejezetben a HFS elvárt eredményeinek mérésére és a visszacsatolásra vonatkozó mechanizmusokat, a HACS szinten tervezett tevékenységeket fejtsék ki az alábbi kérdések mentén:

1. Az indikátorok definiálása a célok meghatározásánál és az intézkedés leírásoknál megtörtént. Ebben a fejezetben az adatok forrását, a begyűjtés módját és gyakoriságát adják meg mutatóként.
2. Hogyan és milyen gyakorisággal tervezik a monitoring adatok feldolgozását és a feldolgozásból származó információ visszacsatolását a HFS megvalósításába?
3. Milyen gyakorisággal és milyen módszerrel tervezi a HACS értékelni a saját teljesítményét (pl. forrás-felhasználás, animációs tevékenység eredményei, saját szervezeti és szakmai fejlődés, fenntarthatóság, egyéb célok teljesülése stb.)?
4. Hogyan történik a felülvizsgálatok és értékelések eredményének kommunikálása és terjesztése?

Figyelem: A 8.5 fejezetet a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

9. Indikatív pénzügyi terv

Figyelem: HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezését a végleges HFS benyújtásához szükséges kidolgozni.

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

		Forrás: EMVA LEADER 19.2 alintézkedés						
Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen	%
1	A helyi vállalkozói és munkaerőpiaci igényeknek megfelelő képzési programok kiegészítő támogatása, valamint a helyi gazdasági szereplők hálózati együttműködéséhez szükséges fejlesztések támogatása	10	10	0	0	0	20	4,2
2	A hozzáadott értéket képviselő, illetve ökológiai előállított helyi termékek termelési és piacra jutási feltételeinek fejlesztése	30	30	30	10	0	100	20,9
3	Helyi-térsegi szintű öko-, gasztroturisztikai fejlesztések támogatása	25	25	25,55	5	0	80,55	16,8
4	Helyi, térségi kulturális, sport és környezet tudatosságot fejlesztő	15	8,75	8,75	8,75	8,75	50	10,4

	rendezvények, valamint a helyi értékek megismerése tematikus programok segítségével							
5	A közrendet, közlekedés- és közbiztonságot leginkább javító, helyi programok és fejlesztési igények támogatása	14	14	14	14	14	70	14,6
6	A leghátrányosabb térségek és leszakadó települések humánerőforrás fejlesztési feltételeinek térségi szintű kialakítása EFOP 1.5	0	0	0	0	0	0	0
7	Tartós szegénységben élők, romák felzárkózásának, periférius élethelyzetek felszámolásának kiegészítő segítése EFOP 1.6	0	0	0	0	0	0	0
8	Integrált humánerőforrás fejlesztési beavatkozások a Hegyháti járás területén EFOP 1.7	0	0	0	0	0	0	0
9	Alternatív energia kiegészítő alkalmazása Alternatív energiaforrásokra alapozó közlekedésfejlesztés	32,5	32,5	0	0	0	65	13,6
10	Vallási, kegyeleti és közösségi rendeltetésű ingatlanok, eszközök rehabilitációjának, fejlesztésének támogatása	13	13	13	13	13	65	13,6
11	Speciális háziorvosi ellátások kialakításának, fejlesztésének a támogatása, szűrőprogramok kialakítása, népszerűsítése	14	14	0	0	0	28	5,6
	Összesen	153,5	147,25	91,3	50,75	35,75	478,55	100

A HACS működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)

	Forrás: EMVA LEADER 19.4 alintézkedés					
	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
Működési költségek						
Animációs költségek						
Egyéb tervezett bevételek ¹⁴						
Összesen						

¹⁴ Pl. tagdíj, önkormányzati hozzájárulás stb.

Kiegészítő információk

Mellékletek

Ábrák, térképek stb.

